

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2012

Milla Korvenpää ja Nora Oksa

”KYLÄMUMMI ON SELLANEN, KENEST NIIN KU VÄLITTÄÄ”

– MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja –
vaaritoiminta lapsen näkökulmasta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Milla Korvenpää ja Nora Oksa

”KYLÄMUMMI ON SELLANEN, KENEST NIIN KU VÄLITTÄÄ”

- MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja –vaaritoiminta lapsen näkökulmasta

Tutkimuksen tavoitteena oli saada lasten ääni kuuluviin ja edistää sukupolvien välisen vuorovaikutuksen toteutumista. Tutkimuksen myötä toimeksiantaja saa selville lasten näkökulmat sekä kehitysideoita kylämummi- ja –vaaritoimintaan. Tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten lapset kokevat MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja –vaaritoiminnan. Aikaisemmin on tutkittu enimmäkseen edellä mainittujen sekä työntekijöiden mielipiteitä toiminnasta, joten meidän tutkimuksemme tehtävänä oli saada lapsen näkökulma esille. Lapsen osallisuus, sukupolvien välinen vuorovaikutus ja kylämummi- ja –vaaritoiminta kulkivat tutkimuksemme teoreettisena viitekehyksenä.

Tutkimus oli kvalitatiivinen. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla sekä osallistumattomalla havainnoinnilla. Teimme yhteistyötä MLL:n Varsinais-Suomen piirin kanssa. Tutkimusta toteutimme kolmessa eri toimintaympäristössä. Teemahaastattelimme MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran puuhakerhon 3-6 vuotiaita lapsia sekä kävimme myös teemahaastattelemassa Raision kaupungin Varpeen lastentarhan Mustarastas ryhmän 5-6 vuotiaita lapsia. Käytimme aineistonkeruumenetelmänä osallistumatonta havainnointia molemmissa toimintaympäristössä sekä MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa, jossa lapset olivat iältään alle 4-vuotiaita. Toteutimme haastattelut ja havainnoinnit huhtikuun ja toukokuun aikana vuonna 2012. Haastatteluaineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Havainnointilomakkeesta kirjoitimme havaintomme ylös ja tarkastelimme kaikkien toimintaympäristöjen vastauksia teema kerrallaan. Näin saimme selville, jokaiseen teemaan liittyvät keskeiset havainnot.

Tutkimustuloksista kävi ilmi että pelaaminen ja leikkiminen ja juttelu olivat yleisimmät tekemiset kylämummin tai -vaarin kanssa. Moni lapsi halusi tehdä niitä asioita mitä oli aikaisemminkin jo kylämummin tai -vaarin kanssa tehnyt. Kylämummit ja -vaarit tarjoavat lapsille peliseuraa, keskusteluseuraa ja ystävyyttä. Useimmat lapset vastasivat haastatteluissa kylämummin tai -vaarin olevan mukava, hauska tai kiva.

Havainnoinnin tulokset tukivat haastatteluista saatuja tuloksia, joten niistä päätellen lasten myönteiset tunteet kylämummi tai -vaaria kohtaan näkyivät myös heidän ilmeissä ja eleissään. Kylämummin tai -vaarin toiminta lasten kanssa näkyi samanlaisena riippumatta toimintaympäristöstä. Havainnoinnin kautta myös selvisi, että lapset pitivät kylämummeista ja -vaareista. Lapset olivat rauhallisia kylämummin tai -vaarin kanssa ja useimmat hakeutuivat heidän seuraansa. Tämä osoitti, että lapset välittivät kylämummista tai -vaarista ja heidän läsnäolonsa oli lapsille tärkeää.

ASIASANAT:

Sukupolvien välinen vuorovaikutus, sukupolvityö, yhteisöllinen isovanhemmuus, osallisuus, sosiaalinen pääoma, MLL:n kylämummi- ja –vaaritoiminta.

Milla Korvenpää ja Nora Oksa

"GRANDMA IS ONE WHO YOU KINDA LIKE"

- Child's perspective on grandma and grandpa activities in MLL's southwest region of Finland

The aim was to get the children's voices heard and to promote the realization of intergenerational interaction. The study gives the client information about the perspectives of children, as well as ideas for developing grandma and grandpa-activity. The study investigated how children experience the MLL's Southwest Finland communal grandparenting activity. The study was conducted because of the children's aspect related to communal grandparenting activity has been limited. Former studies have mostly investigated the opinions of grandmas and grandpas as well as the employees associated with the activities. Children's participation, interaction between the generations and the grandma and grandpa-activity were walked through as the theoretical framework.

The study was qualitative. The data was collected using theme interviews and non-attending observation. We co-operated with MLL in Southwest Finland. The research was carried out in three different operating environments. We theme interviewed MLL Paimio's local association of Family Centre cotton candy activity club for kids between the ages of 3-6, and we were also theme interviewing the Varppee's kindergarten Mustarastas group of ages between 5-6 in Raisio. We used the non-attending observation as a data collecting method in both operating environments and also in the Southwest Finland MLL's family center Marakatti, where the children were less than 4 years of age. We carried out interviews and observations during April and May in 2012. The data was analyzed through a theming method. We wrote down our observations from the observation forms, and inspected them a theme at a time. This way we found out the crucial observations from each theme.

The results showed that playing games and playing with toys as well as conversing were the most common activities with grandma or grandpa. Many children wanted to keep doing the same activities with grandmas and grandpas, which they had previously done already. Grandmas and grandpas function as a companion up for games, conversations and friendship. Most of the children's responded the grandma or grandpa to be comfortable, funny or nice.

Observations often gave the same results as the interviews, which implies that the children's positive emotions about grandma or grandpa were also reflected in their expressions and gestures. Grandmas or grandpas activity with the children seemed the same regardless of the operating environment. Observation also revealed that the kids liked the grandmas and grandpas. The kids were calm with grandma or grandpa and most sought out their company. This indicated that the children cared for grandma or grandpa, and their presence was important for children.

KEYWORDS:

Intergenerational interaction, cross generation work, grandparenting community, children participation, social capital, grandparenting communal activity, The Mannerheim League for Child Welfare.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	8
2 SUKUPOLVIEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS	10
2.1 Yhteisöllinen isovanhemmuus sukupolvityössä	10
2.2 Sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen liittyviä tutkimuksia	11
2.3 Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen toteutuminen lapsen näkökulmasta	16
3 LAPSEN OSALLISUUS SUKUPOLVIEN VÄLISESSÄ VUOROVAIKUTUKSESSA	18
3.1 Lasten osallisuuden historiaa	18
3.2 Lasten osallisuuteen liittyviä teoreettisia näkökulmia	19
3.3 Lasten osallisuuden toteutuminen kylämummi- ja –vaaritoiminnassa	22
4 KYLÄMUMMI- JA -VAARITOIMINTA	25
4.1 Kylämummi- ja –vaaritoiminnan lähtökohdat	25
4.2 Kylämummi- ja –vaaritoiminnan periaatteet	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	29
5.2 Tutkimusmenetelmät	30
5.3 Tutkimuksen kohderyhmän kuvaus	35
5.4 Aineiston kerääminen	36
5.5 Tutkimusaineiston analyysi	40
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
6.1 Haastattelun tulokset	43
6.2 Havainnoinnin tulokset	47
7 YHTEENVETO HAASTATTELUIDEN JA HAVAINNOINTIEN TULOKSISTA	50
7.1 Kylämummien ja –vaarin ja lasten välinen toiminta	50
7.2 Lasten ehdotukset toiminnan kehittämiseksi	51
7.3 Kylämummien ja -vaarien rooli ja vuorovaikutuksen toteutuminen kylämummi- ja –vaaritoiminnassa	52
7.4 Toimintaympäristön vaikutus kylämummi- ja –vaaritoimintaan	55

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	58
9 POHDINTA	60
9.1 Tutkimuksen toteutuksen arviointi	60
9.2 Tutkimuksen luotettavuus	61
9.3 Itsearviointi	62
9.4 Ammatillinen arviointi	63
LÄHTEET	64

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje yhteistyökumppaneita ja vanhempia varten.

Liite 2. Kuvaus- ja julkaisulupa.

Liite 3. Teemahaastattelulomake.

Liite 4. Havainnointilomake.

Liite 5. Tutkimuslupa.

KUVIOT

Kuvio 1. Osallisuus: Valmiudet mahdollisuudet ja velvoitteet.	21
Kuvio 2. Havainnointilomake tutkimuksen havainnointitilanteita varten.	34

1 JOHDANTO

Sukupolvinen välinen vuorovaikutus on aiheena ajankohtainen, koska vuonna 2012 on EU:n teemavuotena aktiivinen ikääntyminen ja sukupolvien solidaarisuus. Teemavuoden mottona on, ”Aina on oikea ikä”. Pää tavoitteina teemavuodella vuonna 2012 on lisätä ymmärrystä aktiiviseen ikääntymiseen, sukupolvien välisen yhteistyön tärkeydestä ihmisten osallisuuteen ja hyvinvoinnin kehittymiseen sekä säilymiseen koko elämänsä ajan. Tavoitteena pyritään edistämään aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välistä yhteistyötä lisäävien menetelmien leviämistä työpaikoille, kouluille, päiväkodeille ja kansalaisjärjestöille. Sukupolveen kuuluvista erilaista ryhmistä ja niiden toimintakulttuureista kerätään tietoa teemavuoden aikana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 7.)

Vuonna 2013 on MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylänummi- ja -vaaritoimintajuhlavuosi, jolloin vietetään 10-vuotisjuhlapäivää. Mannerheimin Lastensuojeluliiton tavoitteena, kylänummi- ja -vaaritoiminnallaan, on lisätä sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja tuoda iloa sekä lapsille että isovanhempi-ikäisille. Lapset saavat aikuiselta aikaa, turvallisuutta, elämyksiä ja elämäkokemuksia. Kylänummeille ja -vaareille toiminta antaa arkeen merkitystä lisäten heidän hyvinvointiaan. Kylänummi- ja -vaaritoiminnalla vahvistetaan sukupolvien välisiä suhteita ja yhteisöllisyyttä. (MLL 2011.)

Tutkimuksemme idea lähti alun perin siitä, että olimme kiinnostuneita tutkimuksesta, joka liittyy lapsiin, mutta emme kuitenkaan ajatelleet toteuttaa tutkimusta ainoastaan päiväkodissa. Otimme tammikuun 2012 alussa yhteyttä MLL:n Varsinais-Suomen piirin kehittämisperhekeskus Marakattiin, josta meille ehdotettiin aiheeksi MLL:n Varsinais-Suomen piirin alueella toimivien paikallisyhdistysten kylänummi- ja -vaaritoimintaa. Näkökulmana oli se, miten lapset kokevat yhteisen toiminnan isovanhempi-ikäisten vapaaehtoisten kanssa erilaisissa toimipisteissä.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada lasten ääni kuuluviin ja lisätä sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten lapset kokevat

MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja – vaaritoiminnan. Aikaisemmin on tutkittu enimmäkseen isovanhempi-ikäisten sekä työntekijöiden mielipiteitä toiminnasta, joten meidän tutkimuksemme tehtävänä oli saada lapsen näkökulma esille liittyen kylämummi- ja –vaaritoimintaan. Teimme yhteistyötä MLL:n Varsinais- Suomen piirin kanssa.

Toteutimme tutkimusta kolmessa eri toimintaympäristössä, joissa MLL:n Varsinais-Suomen piirin alueella toimivien paikallisyhdistysten kylämummi- ja –vaaritoiminta on säännöllistä. Tutkimuksen teimme kvalitatiivisesti. Toteutimme haastattelut ja havainnoinnit huhtikuun ja toukokuun aikana vuonna 2012. Teemahaastattelimme MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran puuhakerhon 3-6 vuotiaita lapsia. Kävimme teemahaastattelemassa myös Raision kaupungin Varpeen lastentarhan Mustarastas ryhmän 5-6 vuotiaita lapsia. Käytimme aineistonkeruumenetelmänä osallistumatonta havainnointia molemmissa toimintaympäristössä, sekä myös MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa, jossa lapset olivat iältään alle 4-vuotiaita.

Tutkimuksen alussa kerromme sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta ja etenimme sen jälkeen lasten osallisuuden toteutumiseen sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa. Neljännessä luvussa esittelemme kylämummi- ja –vaaritoiminnan. Sukupolvien välinen vuorovaikutus, lasten osallisuuden toteutumien sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa ja kylämummi- ja –vaaritoiminta toimivat tutkimuksemme teoreettisina viitekehyksinä. Teoreettiset viitekehykset johdattavat lukijan varsinaiseen tutkimuksemme toteuttamiseen.

Luvussa viisi esittelemme tutkimuksen toteutusta. Kerromme mikä on tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja mitä tutkimusmenetelmiä olemme käyttäneet. Selvitämme myös tutkimuksen kohderyhmän sekä miten tutkimusaineisto on kerätty ja analysoitu. ”Tutkimuksen tulokset” -luvussa erittelemme haastatteluiden ja havainnointien tulokset. Seitsemännessä luvussa kokoamme tulokset yhteen ja liitämme ne edellisten tutkimusten tuloksiin sekä teoriaan. Tutkimuksen lopussa pohdimme tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä asioita. Arvioimme lopuksi tutkimuksen hyötyä käyden läpi oppimaamme ja kokeemaamme.

2 SUKUPOLVIEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS

2.1 Yhteisöllinen isovanhemmuus sukupolvityössä

Kaikilla ei ole lapsenlapsia tai lapsenlapset ovat kaukana satojen tuhansien kilometrien takana, jolloin korostuu yhteisöllinen isovanhemmuus (Ijäs 2006, 55). On huomioitava, että isovanhempien arjen vaatimukset ovat muuttuneet. Isovanhemmilla ei välttämättä ole aikaa tai halua jakaa aikaansa lastenlastensa kanssa. Joillakin lapsilla ei muista syistä ole lainkaan mahdollisuutta isovanhempi-ikäisen näkemiseen. (Rippstein 2008a, 3.)

Rippstein (2008,3) on todennut, että muuttuvassa yhteiskunnassa isovanhemmuuden käsite on laajentunut. Isovanhemmuus voidaan ajatella nykyään muunakin kuin biologisena isovanhemmuutena. Isovanhemmuus merkitsee ennen kaikkea sukupolvien välistä vuorovaikutussuhdetta pieniin kasvaviin lapsiin. Käsite yhteisöllinen isovanhemmuus kokoaakin kaikkien ne vuorovaikutussuhteet, joilla on mahdollisuus toteutua sellaisessa sukupolvisuhteessa, jolla ei ole biologisen isovanhemmuuden vaatetta. 1900-luvulla yhteisöllinen isovanhemmuus tuli esille yhteiskunnan epävarmuuden ja muun muassa sotaorpojen kautta.

Nykyään jotkut löytävät itsensä sijaisvaarin tai -mummon paikalta. Isovanhempikiäiset voivat käydä päiväkodeissa, kouluissa harrastuspiireissä, joissa heitä kaivataan. Näissä paikoissa he voivat hoitaa isovanhemman tehtävää esimerkiksi välittämällä perinteitä, ohjaamalla lapsia, leikkimällä, lukemalla satuja ja auttamalla läksyjen lukemisessa. Sukupolvityötä voidaan toteuttaa yksilö-, perhe-, ryhmä- tai yhteisötasolla, mutta myös yhteiskunnallisella tasolla. Tavoitteena on saada eri sukupolvia yhteen kutakin osapuolta hyödyntävien toimintojen avulla. (Moilanen 2006, 161.) Sukupolvien ketju voi toteutua monella tavalla, se voidaan nähdä laajempaan kuin pelkän biologisen perinteen jatkeena. Kysymys on asenteista ja eritoten rakkaudesta ja välittämisestä. (Ijäs 2006, 55–56.)

Sukupolven käsitteellä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat jonkun jälkeläisiä tai esivanhempien sarjassa edustavat samaa sukulaisuusastetta. Sukupolven käsitteeseen kuuluu myös tällainen henkilö, joka on sarjan jäsenenä. Laajemmassa merkityksessä sukupolven käsite voi tarkoittaa samanikäisiä tai samaan aikaan eläviä tai eläneitä ihmisiä. Ihmiset voidaan myös jakaa eri sukupolviin myös heitä yhdistävien tai erottavien piirteiden, ominaisuuksien tai tunnusmerkien mukaan. Sukupolven käsitettä voidaan käyttää viitatessa ihmisten tai ihmisryhmien keskinäisiin suhteisiin. (Alanen 2001, 97–99.)

Yhteiskuntatieteellisessä lapsuustutkimuksessa on kiinnostuttu viime aikoina sukupolven käsitteestä. Käsitteenä ”sukupolvi” sanan voi ymmärtää, sosiaalisena ja monia erilaisia tekijöitä suhteisiinsa liittävänä eli rationaalisena käsitteenä. Huomioitavaa on, että sukupolvet määrittävät toinen toisiaan ja ovat sitten riippuvuussuhteissa keskenään. (Moilanen 2006, 151.)

Moilasen (2005, 88.) mukaan käsitteenä sukupolvityö on Suomessa vielä suhteellisen vieras ja samoin myös muualla Pohjoismaissa. Britanniassa ja Yhdysvalloissa sukupolvityö (intergenerational work) ja sukupolvien väliset käytännöt (intergenerational practices) ovat käsitteinä ja käytäntöinä saaneet sijaa lastensuojelu, nuoriso ja kasvatusta ja yhteistyössä. Laajemmassa merkityksessä tarkasteltaessa sukupolvityötä tarkoitetaan sillä mitä tahansa sellaista työtä tai lähestymistapaa, jonka tarkoituksena on lähentää eri sukupolvia toisiinsa, sekä vahvistaa sen perustalta tämän ajan puitteisiin sopivaa yhteisöllisyyttä.

Sukupolvityöllä meidän tutkimuksessamme tarkoitetaan MLL:n kylämummi- ja -vaaritoimintaa, jossa isovanhempi-ikäiset ja lapset kohtaavat. Toiminnan tarkoituksena on vahvistaa eri sukupolvien välistä kanssakäymistä sekä lapsen näkökulmasta lisätä osallisuuden toteutumista.

2.2 Sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen liittyviä tutkimuksia

Lipponen (2012, 21) selvitti tutkimuksessaan nimeltä: Millainen merkitys kylämummi- ja -vaaritoiminnalla on vapaaehtoisille mummoille, päiväkodin lapsille sekä miten ylisukupolvisuus toteutuu toiminnassa. Tarkoituksena oli selvittää

miten tutkittavien osapuolien, eli lasten ja kylämummien, kokemukset tukevat toisiaan. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisten menetelmien avulla. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, jotka kerättiin ryhmähaastatteluin. Lipponen haastatteli tutkimuksessaan kylämummeja ja lapsia. Lapsinäkökulma tutkimukseen tuli siten, että hän haastatteli muutamia lapsia kaikissa Mikkelin päiväkodeissa, joissa on kylämummi- ja -vaaritoimintaa. Lapset saivat haastattelun lisäksi piirtää kuvan liittyen kylämummi- ja -vaaritoimintaan.

Yksi Lipposen tutkimuskysymys oli millaisen merkityksen kylämummit ja lapset antavat toiminnalle, mihin sekä lapset, että kylämummit vastasivat. Toiminnan merkitykseen syvennyttiin niin, että kylämummeja ja lapsia pyydettiin kertomaan millaista toimintaa on käytännössä. Lapset kertoivat tutkimuskysymyksen vastauksiksi yleensä leikkivänsä kylämummien kanssa ja kuuntelevansa mielellään satuja. Haastatteluissa kylämummit kuvailtiin mukavaksi, kivoiksi ja hauskoiksi. (Lipponen 2012, 33.)

Ukkonen-Mikkola (2011) on tehnyt väitöskirjan nimeltä ”Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa”. Toteutuskontekstina tutkimuksessa oli yksityinen palvelukeskus, jossa lasten päiväkoti ja vanhusten asumis- ja tukipalveluja on sijoitettu samaan rakennukseen, osittain yhteisiin tiloihin. Tutkimuksen avulla saatiin kokonaiskuva lasten ja vanhusten yhteisen palvelukeskuksen toimintakulttuurista sekä sen tuottamasta merkityksenannosta. (Ukkonen- Mikkola 2011, 5.)

Tutkimustehtävänä oli kuvata lasten ja vanhusten yhteisen palvelukeskuksen toimintakulttuuria kahdesta eri näkökulmasta. Toimintakulttuuria kuvattiin erilaisina toimintakäytäntöinä ja kulttuuria merkityksenantona. Tutkimuksen avulla pyritään tuomaan esille millaisessa kulttuurissa lapset ovat osallisena ja millaista kulttuuria he luovat itse, millaiset ovat heidän mahdollisuutensa ja voimavaroja toimijoina ja miten aikuiset arvostavat lasta. Tavoitteena tutkimuksessa oli kuvata lasten ja vanhusten yhteisen palvelukeskuksen toimintaa ja käytäntöjä. (Ukkonen- Mikkola 2011, 5.)

Tutkimuksessa käytettiin aineiston hankintamenetelminä osallistuvaa havainnointia ja haastatteluja. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös erilaisia haastatteluja kuten lasten haastatteluja ja päiväkodin henkilökunnan haastatteluja. Vanhuksia, lasten vanhempia sekä palvelukeskuksen suunnitellutta arkkitehtia haastateltiin myös. (Ukkonen- Mikkola 2011,72–75.)

Keskeisimpinä tuloksina tutkimuksessa ilmeni, että sukupolvien yhteiselle toiminnalle annetuissa merkityksissä tuli esille lasten näkökulmasta muun muassa lapsen itsetunnon ja sosiaalisen kehityksen tukeminen sekä tiedon ja kulttuurin siirto. Yhteisenä merkityksenä kaikille osapuolille tuloksissa tuli esille mahdollisuus yhteisöllisyyden kokemiseen. (Ukkonen- Mikkola 2011, 157–158.)

Laato (2010) toteutti kehittämishankkeen nimeltä Sukupolvien välistä yhteisöllisyyttä -Lapset ja isovanhempi- ikäiset Mannerheimin lastensuojeluliiton Sukupolvet kohtaavat –kerhossa. Kehittämishankkeen tehtävänä oli järjestää sukupolvien välinen toiminnallinen kerho Mannerheimin Lastensuojeluliitolle Turussa sekä mallintaa toimintaa. Tavoitteena oli vahvistaa sukupolvien välistä yhteistyötä. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli monipuolistaa MLL:n tekemää sukupolvityötä sekä innostaa uusia isovanhempi-ikäisiä mukaan toimintaan. Kehittämishankkeen avulla syntyi toiminnallisen Sukupolvet kohtaavat -kerhon ohjaajan opas sekä järjestettiin lapsi ja isovanhempi-ikäisille suunnattua kerhotoimintaa. (Laato 2010, 11–12.)

Kylämummi- ja -vaari lapsen tukena päiväkodissa tutkimuksessa Huikkonen ym. (2010) kuvasivat päiväkodinjohtajien tietämystä ja suhtautumista Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden yhdistys ry:n koordinoimaa kylämummi- ja -vaaritoimintaa kohtaan. Tutkimuksella kerättiin myös lisäksi kertyneitä kokemuksia kylämummi- ja -vaaritoiminnasta ja sen soveltuvuudesta niiden päiväkotien arkeen, joissa kylämummi- ja -vaaritoimintaa on jo toteutettu. Tavoitteena tutkimuksella oli antaa MLL:lle tietoa, jonka avulla he voivat halutessaan kehittää toimintaa. Tutkimus toteutettiin kokonaistutkimuksena, johon osallistuivat kaikki Lahden ja Nastolan alueen päiväkodinjohtajat. Tutkimusaineiston muodosti 30 kyselylomaketta. (Huikkonen ym. 2010, 1.)

Keskeisimpinä tuloksina selvisi, että vastaajat pitivät tärkeänä isovanhempi-ikäisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Päiväkoti koettiin myös lähes kaikkien osallistujien taholta hyväksi paikaksi eri sukupolvien väliseen kohtaamiseen. Kylämummi- ja –vaaritoiminta oli entuudestaan tuttu vain osalle ja harvassa päiväkodissa oli henkilökunnan kesken keskusteltu toiminnasta. Suurin osa koki positiiviseksi sen, että toimintaan osallistuu erilaisia ihmisiä, joita yhdistää halu antaa aikaansa lapsille. Monet pitivät myös tärkeänä sitä, että kylämummin tai –vaarin pitäisi käydä toimintaan ohjaava kurssi ennen päiväkotiin menoa. Kokemukset kylämummi- ja –vaaritoiminnasta olivat myös pääasiassa positiivisia. (Huikkonen ym. 2010, 42–43.)

Pilli (2010) teki kehittämishankkeen nimeltä Varaisovanhemmuudesta iloa isoille ja pienille Kylämummi- ja –vaari toiminnan käynnistäminen Seinäjoella. Hankkeen tavoitteena oli käynnistää Seinäjoella kylämummi- ja –vaaritoimintaa. Tutkimuksella selvitettiin, miksi seniori-ikäiset ryhtyvät kylämummeiksi ja –vaareiksi ja mitä hyötyä he kokevat toiminnastaan olevan itselleen ja lapsille. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena. (Pilli 2010, 2.)

Tutkimusmenetelminä käytettiin tutkimuspäiväkirjaa, havainnointia ja haastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin kahta kylämummiä sekä havainnointiin heidän ja lasten toimintaa Porinatuovassa. Tuloksista ilmeni, että kylämummiksi ryhdyttiin oman kiinnostuksen vuoksi tai tuttavien suostuttelun vuoksi. Toiminnan hyödyksi koettiin lapsiin tutustuminen, satuhetkien mahdollistaminen lapsille, aitoa läsnäoloa lapsen seurassa sekä tiedon, elämäkokemuksen ja perinteen välittäminen seniori-ikäiseltä lapselle. (Pilli 2010, 2.)

Rippstein (2008) Pro gradu-tutkimuksessaan nimeltä Yhteisöllinen isovanhemmuus: Isovanhempi ikäisten näkökulmia sukupolvia yhdistävään vapaaehtoistoimintaan tutki vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseen: Mikä motivoi toimimaan vapaaehtoisena, yhteisöllisenä isovanhempana? Millainen on vapaaehtoisen oma kokemus toiminnan antamalle merkitykselle arkielämässä jaksamiseen ja elämänlaatuun? Edistääkö yhteisöllinen isovanhemmuus vapaaehtoistoimijan täysipainoista jäsenyyttä? Tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan sitä isovanhemmuutta, jolla ei ole biologista näkökulmaa, ja tutkittiin syitä, jotka edistävät yhteisöllisen isovanhemmuuden vapaaehtoistoimintaa. (Rippstein 2008b, 2.)

Tutkimusaineisto analysoitiin narratiivisellä tutkimusotteella ja vastaukset teemoiteltiin. Tutkimuskohderyhmänä oli satunnaisesti valikoidut 26 vapaaehtoistyöntekijää Etelä- ja Länsi-Suomen lääneistä. Tuloksista ilmeni, että yhteisöllinen isovanhemmuus motivoi toimijoita monella tasolla. Vapaaehtoisista jokainen koki motivaatiokseen auttamisen halun, mutta kaikilla oli myös jokin muu motivaationlähde. Esimerkkeinä motivaationlähteistä olivat tekemisen kaipuu, kokeilun halu ja/tai sukupolvisuhteiden arvostus. Vastaajat kokivat myös yhteisöllisen isovanhemmuuden vaikuttavan positiivisesti elämänlaatuun. Vapaaehtoiset saivat ryhtiä elämään ja vapaaehtoistyö toi tunnetta yhteenkuuluvuuteen. (Rippstein 2008b, 2.)

2.3 Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen toteutuminen lapsen näkökulmasta

Sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylä- ja -vaaritoiminnan lähtökohtana on sosiaalisen pääoman lisääminen. Sosiaalisen pääoman käsite on tullut tunnetuksi sosiologi Pierre Bourdieun kautta. Sosiaalisen pääoman hän määritteli olevan sitä, kuinka monia ja millaisia suhteita henkilöllä on ja kuinka hyvin hän tuntee vaadittavat käytöstavat kussakin tilanteessa. Kulttuurisessa pääomassa taas korostuvat oppiarvot, tiedot ja saavutettua arvonantoa. Eri pääoman muodot syntyvät osittain perheen kautta, kasvatuksen, perinnön muodossa ja osittain ne hankitaan toimiessa muiden kanssa. (Hellsten 1998, 29.)

Määritellessä laajemmin sosiaalista pääomaa tarkoitetaan sillä yhteiskunnan rakenteisiin juurtuneita normeja ja sosiaalisia suhteita, jolla ihmiselle annetaan mahdollisuus koordinoida toimintaansa haluttujen tavoitteiden saamiseksi. Suppeammassa määritelmässä sosiaalinen pääoma on kansalaisten keskinäistä luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka parantavat yhteiskunnan toimintaa. (Hyypä 2002, 59.)

Toteuttamalla sukupolvien välistä yhteistyötä voivat lapset biologisten tai sijaisisovanhempien kautta löytää kiinnekohtia sukupolvien ketjussa. Esimerkkeinä kiinnekohdista voivat olla keskustelut aikaisemmista elämäntavoista ja leikeistä. Sukupolvienvälisen yhteistyön pitää perustua sekä vapaaehtoisuuteen, että luonnollisiin huolenpidon ja arvostuksen sidoksiin lasten ja vanhojen välillä. (Suomi 2003, 182.) Sukupolvien välisellä vuorovaikutuksella saadaan myös aikaan valtaistumisen ja kannustamisen kokemuksia (Martikainen 2003, 203).

Moilasen (2006, 161) mukaan sukupolvityöllä voidaan toteuttaa ehkäisevää lastensuojelua, jonka avulla pyritään vahvistamaan lasten osallisuutta sukupolvisuhteissa. Sukupolvityön avulla lapsilla on väestöryhmänä mahdollisuus päästä osalliseksi vanhempien sukupolvien elämäkokemuksista ja yhteiskunnallisesta ”sukupolvitiedosta” ja saada sukupolvisuhteista voimavaroja kasvamisensa ja elämisensä tueksi.

Aikuisen aika ja kohtaaminen eri sukupolvien kanssa tarjoavat lapselle yhteisöllistä turvaa. Isovanhempien kertomusten kautta välittyvä elämäkokemus vahvistaa lapsen luottamusta elämässä selviämiseen erilaisissa olosuhteissa. (Kalliomaa 2008, 45.) Tunnekasvatuksessa ja eettisessä kasvatuksessa sijaisisovanhemmat voivat auttaa paljon. Omalla käyttäytymisellään he antavat lapselle mallia ja esimerkkiä. Moni pieni poika tai tyttö on oppinut esimerkiksi anteeksi pyytämisen juuri iäkkäämmältä sukupolvelta. (Dieckmann 2002, 115.)

Isovanhemmat kuuluvat lasten merkittävään ihmissuhdeverkostoon. Sukupolvien välinen suhde piirtää lapselle kuvan omasta historiasta, omista juurista. Sukupolvien välisen yhteyden avulla lapselle hahmottuu kuva siitä, miten hän ja vanhemmat ja iäkkäämmät ihmiset kuuluvat sukupolvien ketjuun. Elämäkokemuksen myötä voivat iäkkäämmät ihmiset olla paitsi ajan antajia, myös lapselle turvallisia aikuisia, joita lapset tarvitsevat ympärilleen. (Reiman-Salminen 2008, 48.)

On havaittu, että vaikka lapsen suhde omaan isovanhempaan olisikin hyvin tiivis, moni lapsi ilahtuu muidenkin isovanhempi-ikäisten ihmisten kohtaamisesta. Lapsilla, joilla lähipiiriin kuuluu vanhempien lisäksi muitakin ihmisiä, jotka ovat heistä aidosti kiinnostuneita, on todettu, että heillä on paremmat mahdollisuudet peilata ajattelua itsestään. Ottamalla lapset mukaan yhteisöihin, kunnioittavalla suhtautumisella ja ennen kaikkea lapsen näkeminen ihmisenä edistää lapsen itsetuntemusta. (Rippstein 2008,3.) Lasten kanssa tehtäessä sukupolvityötä, on olennaista eri sukupolvien osallistuminen toimintaan sekä vastavuoroisuuden periaate. Lapsilla on erilaisia kokemuksia elämästä ja elämisestä. Ne ovat yhtä tärkeitä, kuin vanhempienkin sukupolvien. (Moilanen 2006, 162.)

3 LAPSEN OSALLISUUS SUKUPOLVIEN VÄLISESSÄ VUOROVAIKUTUKSESSA

3.1 Lasten osallisuuden historiaa

Lasten osallisuus ja vaikuttaminen ovat suhteelliseen uusia käsitteitä. Kuitenkin lapsen asema, arvo ja lasten aktiivinen osallistuminen ovat puhuttaneet pitkään. 1960-luvun loppupuolella Suomessa herättiin ajattelemaan lapsia ja lapsuutta uudella tavalla. Keskusteluissa tuli esille lasten oikeudet ja asema. Sen jälkeen alettiin tiedostaa, että lapset olivat alioikeutettu ryhmä. (Satka & Moilanen 2004, 125.)

Erilaisten sopimusten ja lakien kautta myös lasten yksilöllisyys ja osallisuus on tullut näkyväksi. Lapsen oikeuksien yleissopimus on ihmissuhdesopimus, joka hyväksyttiin 1989. Suomessa se tuli voimaan vuonna 1991. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklan mukaan lasten näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminnoissa joko suoraan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. (Unicef 2009, 11.)

Perustuslaissa ja lastensuojelulaissa määritellään lasten oikeudet. Perustuslain mukaan lapsia kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.) Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteuttaessa on kiinnitettävä erityistä huomioita lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lapsuustutkimusta tehtiin 1990-luvulla enemmän kuin koskaan, ja silloin myös esitettiin puheenvuoroja, joissa aiheina oli huoli lasten yhteiskunnallisesta asemasta ja heidän näkymättömyydestään tutkimuksessa, politiikassa ja yhteiskun-

tasuunnittelussa. (Järventie & Sauli 2001, 9.) 1990-luvun alussa alkava lasten asemaa ja oikeuksia koskenut keskustelu oli sukupolvien tasa-arvoisuuden kannalta lupaavaa, mutta kuitenkin neuvottelut sukupolvisuhteista ja lasten paikasta hiipuivat ennen kunnollista alkamistaan (Satka & Moilanen 2004, 139).

1980 - 1990 lukujen vaihteessa syntyi myös Suomen Akatemian ensimmäinen lapsitutkimusohjelma. Pohjoismaisena yhteistyönä tehty BASUN- projekti ja Eurooppalainen suurprojekti Childhood as Social Phenomenon uudistivat tutkimuksen kenttää käsitteellisesti ja keskittyivät lapsitutkimuksissa niihin aiheisiin, jotka olivat ennen jääneet vähemmälle. (Järventie & Sauli 2001, 9.)

2000-luvulla käydään vilkasta keskustelua lasten osallisuudesta oman elämän arkipäivän asioissa kuten päivähoidossa, kouluissa ja harrastuksissa. Nykyisen yleisen käsityksen mukaan lapset ovat oman elämänsä parhaita asiantuntijoita. Lasten osallistuminen vaatii kuitenkin edelleen aikuisilta aikaa ja asennemuutosta. (Aula 2007.) Tänä päivänä lapset halutaan nähdä kompetentteina oman elämänsä toimijoina, joiden vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta pyritään rohkaisemaan. Voidaan myös ajatella, että toisaalta lapset ajatellaan olevan yhteiskunnalliselta asemaltaan rakenteellisesti haavoittuvia ja marginaalisessa asemassa ja sen vuoksi vaativan myös erityistä huomiota tutkimuskäytännöissä. (Vehkalahti ym. 2010, 16.)

3.2 Lasten osallisuuteen liittyviä teoreettisia näkökulmia

Lasten osallisuuden toteutumista voidaan tarkastella erilaisten teoreettisten näkökulmien avulla. Keskitymme tarkastelemaan osallisuuden toteutumista lapsen oikeuksien avulla, jotka ovat määritelty YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Shierillä (2001) ja Thomasilla (2002) on omat näkökulmansa lasten osallisuuden toteutumiseen.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa osallisuutta on tarkasteltu kolmen eri teeman kautta. Lapsen oikeudet jaetaan kolmeen teemaan:

1. Turvallisuus (Protection), eli jokaisen lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan.
2. Elintaso ja palvelut (Provision), eli jokaisen lapsen oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan varoista.
3. Osallistuminen (Participation), eli jokaisen lapsen oikeus osallistua ja tulla kuulluksi kaikissa itseään koskevissa asioissa. Usein kolmas teema myös esitetään termillä osallisuus: jokaisella on oikeus osallisuuteen. Silloin osallisuudella tarkoitetaan suppeaa merkitystä eli mahdollisuutta vaikuttaa. (Nivala 2010, 20-21.)

Shier (2001) on tarkastellut lasten osallisuuden toteutumista ja hänen näkökulmana on toiminut se, miten aikuiset voivat vaikuttaa lasten osallisuuden edistämiseen. Shier on luonut osallisuuden portaavat, joissa kuvataan työntekijöiden valmiuksia, mahdollisuuksia ja velvoitteita lasten osallisuuden toteuttamiseen. Ensimmäisellä portaalla lapsia kuunnellaan, toisessa lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa, kolmannella portaalla lasten näkemykset otetaan huomioon, neljännellä lapset otetaan mukaan myös päätöksentekoon. Viimeisenä lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta. (Hotari ym. 2009, 120-121.)

	VALMIUDET Onko työntekijöillä tarvittavat valmiudet?	MAHDOLLISUUDET Onko tämä mahdollista (resurssit, organisaatio, tilat, välineet jne.)?	VELVOITTEET Onko rakenteita, jotka velvoittavat tähän (esim. lainsäädäntö, toimintaohjeet, vakiintuneet käytännöt)?
5. Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta	Olenko valmis jakamaan valtaa lasten kanssa?		Miten lainsäädäntö määrittää työntekijän vastuun rajat?
4. Lapset otetaan mukaan päätöksentekoon		Mahdollistavatko organisaatiomme rakenteet lasten ottamisen mukaan päätöksentekoon?	
3. Lasten näkemykset otetaan huomioon	Olenko valmis ottamaan lapsen ajatukset vakavasti?		Lapsen oikeuksien sopimus 12. artikla + LsL 417/2007
2. Lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa		Onko meillä tarvittavat välineet kehitysvammaisten lasten auttamiseksi itsensä ilmaisemisessa?	LsL 417/2007 + lain perustelut (HE 252/2006)
1. Lapsia kuunnellaan		Onko luovallista käyttää aikaa lasten kuuntelemiseen?	LsL 417/2007

Kuvio 1. Osallisuus: Valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet. Shierin (2001) esittämä kuvio (ks. Hotari ym. 2009,120)

Osallisuutta voidaan myös tarkastella erityisesti lasten näkökulmasta ja miten lapset itse pystyvät vaikuttamaan osallisuuden toteutumiseen. Thomas (2002, 174–176) lähtökohtana lasten osallisuuden toteutumiseen on erilaisten ulottuvuuksien tarkastelu. Thomas on halunnut tarkastella lasten osallisuutta ulottuvuuksien kautta, koska hänen mielestään ulottuvuuksien avulla ymmärretään, että lapset ja heidän tilanteensa ovat yksilöllisiä. Thomas on kritisoinut erilaisia taulukoita ja kuvioita, jotka määrittelevät lasten osallisuutta ja siksi on luonut osallisuuden ulottuvuudet.

Osallisuuden ulottuvuudet Thomasin mukaan ovat mahdollisuus valita eli lapsella on oikeus päättää osallistuuko vai ei johonkin prosessiin, mahdollisuus saada tietoa ja vaikuttaa prosessiin, mahdollisuus ilmaista itseään sekä saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen ja mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin.

3.3 Lasten osallisuuden toteutuminen kylämummi- ja –vaaritoiminnassa

Tässä tutkimuksessa ymmärrämme osallisuuden kuten Kauppinen (2011, 4.) Osallisuudella tarkoitetaan lasten ja nuorten mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään, näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta. ”Pelastakaa lapset” -järjestön mukaan osallisuuden lähtökohtana on, että toimintapa perustuu eettisyyteen. Lasten osallisuuden pitää olla merkityksellistä ja vapaaehtoista. Osallisuutta on myös se, että kaikilla on tasa-arvoiset ja yhtäläiset mahdollisuudet. Aikuisten toiminnan on oltava osaavaa ja luotettavaa. Osallisuudella edistetään lasten turvallisuutta ja suojelua. Osallisuuteen liittyy myös aina seuranta ja arviointi.

MLL:n kylämummit ja –vaarit toimivat lasten kuuntelijana, keskustelijana, sylinä, aikuisen mallina ja oheiskasvattajana. Näin ollen he tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja tukevat lapsia heidän mielipiteiden ilmaisemisessa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 9.) Nivala (2010, 19) toteaaakin, että osallisuus toteutuu, kun lapset pääsevät osallistumaan toimintaan heille tutussa ilmapiiirissä. Osallisuus on sitä, että on mahdollisuus tulla kuulluksi ja vaikuttaa. Lapsille on tarjottava mahdollisuuksia keskustella itselleen tärkeistä asioista, tuoda niitä aikuisten tietoon, tehdä aloitteita asioista, joita lasten pitäisi muuttaa, ja osallistua erilaisin tavoin itseään ja muita lapsia koskevaan päätöksentekoon.

MLL: Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja –vaaritoiminta on lasta kunnioittavaa ja arvostavaa, koska toiminta säännöllistä ja toimintaan tuleva uusi vapaaehtoinen sitoutuu käymään niin kuin on sovittu. Tällöin vapaaehtoinen pystyy luomaan lapsiin turvallisen vuorovaikutuksen ja toimimaan luotettavana aikuise-
na työntekijöiden ohella. Aula (2011, 8) mainitsee osallistumisen ulottuvuudet, jotka ovat itsensä ilmaiseminen ja tuki, kuulluksi tuleminen ja ymmärtäminen,

tiedon saaminen sekä prosessin ymmärtäminen, vaikuttaminen ja palautteen saaminen, omasta asiasta päättäminen. Perustana on lapsen kunnioitus ja arvostus, joiden ei pitäisi olla erillisiä hankkeita vaan jatkuvaa toimintaa. (Aula 2011, 8.)

Tutkimuksemme tavoitteena oli saada lapsen ääni kuuluviin ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi hyödynsimme teemahaastattelua ja osallistumatonta havainnointia. Turtiaisen (2001, 10) mukaan lasten osallisuuden toteutumiseen tarvitaan jokapäiväisen kuuntelun taitoa, mutta on myös osattava hyödyntää muita kuuntelemisen tapoja kuten esimerkiksi kyselyjä, haastatteluja, visuaalisia keinoja, lasten kokouksia ja kahdenkeskisiä keskusteluja.

Lapsen osallisuuden edistäminen on erilaista eri toimintaympäristöissä. Esimerkiksi päiväkodissa ja koulussa lasten osallisuutta voidaan edistää päivittäisen toiminnan käytännöissä kuuntelemalla lapsia sekä huomioimalla ja kunnioittamalla heidän mielipiteitään (Nivala 2010, 19). Osallisuudessa korostuu sekä yksilöllinen, että yhteisöllinen elementti. Pystyäkseen olemaan osallinen on henkilön koettava itsensä arvokkaaksi ja yhteisön on oltava sellainen, että osallisuus on mahdollista (Kiilakoski 2007, 12).

Lasten osallisuuden alalla pitäisi houkutella työntekijöitä, lapsia ja tutkijoita olemaan enemmän leikillisiä ja luovia yhteistyössään sekä myöntää, että lasten kulttuuri on olemassa riippumatta aikuisista. Tärkeää olisi myös miettiä uusia keinoja olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja rakentaa ympäristö niin, että se sisältäisi kaikki mahdollisuudet lasten osallisuuteen. (Malone & Hartung 2010, 35–36.) Vastavuoroisuus korostuu lasten ja aikuisen yhteisessä toiminnassa, jolla tarkoitetaan sitä, että molemmilla sekä aikuisella, että lapsella on omat tehtävänsä. Lapsi osaa arvostaa sitä, että häneltä on kysytty asiaa vaikka päätös ei olisikaan lapsen mielipiteen mukainen. (Aula 2007)

Kylämummi- ja -vaaritoiminnassa isovanhempi-ikäisten ja lasten merkitys korostuu yhtä paljon ja molemmilla on annettavaa toisilleen ja opittavaa toisiltaan. Osallisuudessa on kysymys syvällisestä, viime kädessä lapsen ja nuoren identiteettiin asti ulottuvasta kokemuksesta jäsenyyden tunteesta yhteisössä. Osalli-

suuteen kuuluu se, että saa itse valita ja säädellä aktiivisuutensa tasoa. Jotta osallisuutta voidaan lasten osalta kehittää, tulee miettiä millaisen roolin lapset ja nuoret haluavat itse ottaa ja millainen toiminta sukupolvien välisessä vuorovaikutuksessa on lasten ja nuorten arvojen mukaista. (Rantala 2011, 139–140.)

Kiili (2006) on väitöskirjassaan, nimeltä ”Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus ipanoiden osallistumisesta” löytänyt erilaisia lapsivaikuttajia. Hän tyypittelee lapset muutoshaluisiin, kriittisiin, toiminnallisiin ja lapsikeskeisiin. Muutoshaluisille ja kriittisille on ominaista vaikuttaa aikuisten kanssa sekä isoihin lähiyhteisön asioihin, että pieniin arjen asioihin. Toiminnallisille tyypillisesti on tärkeitä tapahtumina tekeminen. Lapsikeskeisillä on varauksellinen suhtautuminen aikuisiin ja he haluavat toimia lasten kesken. Jokainen lapsi on yksilö ja se on huomioitava osallistumisessa. (Kiili 2006, 176-178.)

Kun lapsen mielipiteitä arvostetaan, oppii lapsi myös kantamaan vastuuta. Silloin tapahtuu laajempaa kansalaiskasvatusta. Kansalaistaidot ovat osa yleissivistystä, joka antaa taitoja yhteisössä elämiseen, toisen mielipiteen huomioon ottamiseen ja vastavuoroisuuteen. (Aula 2008, 69.) Lapsikansalaisille pitäisi pystyä turvaamaan mahdollisuudet yhteisöllisen identiteettityöhön, lapsuuden identiteettien vahvistamiseen sukupolvena ja sukupolviryhmänä toisten sukupolvien joukossa. (Satka & Moilanen 2004, 143).

Tutkimuksemme kautta kuuntelimme lapsia ja otimme heidän mielipiteensä huomioon, jolloin toteutui Shierin (2001) osallisuuden portaiden ensimmäinen ja toinen vaihe. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada lasten näkökulmat ja kehitys-ideat esille liittyen MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja –vaaritoimintaan. Tällöin toimeksiantaja pääsee jatkamaan Shierin kolmannelle portaalle, jossa lasten näkemykset otetaan huomioon toiminnan toteutuksessa.

4 KYLÄMUMMI- JA -VAARITOIMINTA

4.1 Kylämummi- ja –vaaritoiminnan lähtökohdat

Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on ollut erilaisia sukupolvia yhdistäviä kokeiluja jo 90-luvulla, mutta kylämummi- ja -vaaritoiminnan toimintamallia on lähdetty kehittämään vuonna 2003, ja siitä tulikin MLL:n valtakunnallinen toimintamuoto vuonna 2007.

MLL:n kylämummit ja -vaarit ovat vapaaehtoistyöstä kiinnostuneita, luotettavia henkilöitä, jotka haluavat olla läsnä ja antaa aikaansa lapsille. Kylämummit ja -vaarit voivat toimia esimerkiksi päiväkodeissa, perhekahviloissa ja kerhoissa arjen apuna jakaen tietojään ja taitojaan. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 8.)

Kylämummi- ja –vaaritoiminnan ensisijainen tavoite on tutustuttaa eri sukupolvet toisiinsa, saada heidät toimimaan yhdessä ja tukemaan toisiaan. Muita tavoitteita kylämummi- ja -vaaritoiminnassa on muun muassa: tukea hyvää lapsuutta vahvistamalla sukupolvien ketjua, siirtää kulttuuriperintöä ja lisätä sukupolvien välistä myönteistä vuorovaikutusta, luoda mahdollisuus tehdä antoisaa vapaaehtoistyötä ja lisätä alueellista yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta lapsista. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 9.)

4.2 Kylänummi- ja –vaaritoiminnan periaatteet

Kylänummi- ja –vaaritoiminnan periaatteisiin kuuluu lapsen ja lapsuuden arvostus. Kylänummi- ja –vaaritoiminnalla kunnioitetaan lapsia ja aikuisilla on yhteinen vastuu lapsuuden suojelemisessa. Yksi periaate on vapaaehtoisuus. Kylänummit ja -vaarit tulevat toimintaan vapaaehtoisesti ja omasta halustaan. Kylänummit ja -vaarit saavat itse päättää kuinka usein toimintaan osallistuvat ja valitsevat itselleen sen tavan toimia, mikä kullekin parhaiten sopii. Kolmas toiminnan periaate on palkattomuus. Kylänummit ja -vaarit eivät saa toiminnasta rahallista korvausta. Joitakin matkakustannuksia saatetaan kuitenkin korvata. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 9-10.)

Muita periaatteita kylänummi- ja -vaaritoiminnassa ovat: luotettavuus ja sitoutuminen toimintaan, luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus, tasa-arvoisuus ja suvaitsevaisuus, yhteistyö ja yhteisöllisyys, toiminnan ilo ja vastavuoroisuus sekä oikeus tukeen ja ohjaukseen. Kylänummien ja vaarien ei tarvitse olla ammattilaisia, jolla tarkoitetaan sitä, että he eivät koskaan toimi sijaisina eivätkä korvaa esimerkiksi päiväkodin tai koulun ammattilaisia. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 10.)

Tärkeintä toiminnassa on oman ajan sekä turvallisen ihmissuhteen tarjoaminen lapsille ja heidän perheilleen. Luotettavuus ja sitoutuminen toiminnan periaatteena pitää sisällään sen, että kylänummi- ja -vaaritoiminta perustuu sitoutumiseen. Lapsille on tärkeää, että samat henkilöt pysyvät, eikä vaihtuvuus saisi olla suurta. Jokaisella vapaaehtoisella on oikeus itse määritellä, kuinka pitkäksi aikaa sitoutuu, mutta sitä tulisi sitten noudattaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 10.)

Luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus tarkoittavat toiminnassa sitä, että kylämummi- ja -vaaritoiminta on luottamuksellista ja toimintaan osallistuvat ovat vaitiolovelvollisia. Lasten ja heidän perheidensä tietoja ei saa kertoa ulkopuolisille. Tasa-arvoisuuden ja suvaitsevaisuuden periaate on tärkeä huomioida: jokaista mukana olevaa henkilöä ja tahoa arvostetaan, ja joukkoon hyväksytään ilman muutosvaatimuksia. Jokaisella osallistujalla on myös samat oikeudet. Yhteistyö ja yhteisöllisyys ovat toiminnassa vahvasti läsnä. (Mannerheimin Lastensuojelu-liitto 2007, 10.)

Kylämummi tai -vaari toimii ensisijaisesti lasten ja heidän perheidensä tukena ja kumppanina. Lisäksi mukana olevien kylämummien ja -vaarien kesken syntyy oma vertaisyhteisö. Hyvä on myös muistaa toiminnan ilo ja vastavuoroisuuden periaate. Tavoitteena on, että toiminta tuottaa ikäihmisille iloa ja hyvää mieltä. Toiminnassa mukana oleminen voi myös vähentää yksinäisyyttä ja vahvistaa ikäihmisen sosiaalisia verkostoja. Viimeinen periaate on oikeus tukeen ja ohjaukseen. Yhdistys järjestää kylämummeille ja -vaareille säännöllisesti ja kylämummi- ja -vaaritoimintaan osallistuvien omia tapaamisia, jossa vapaaehtoiset saavat tukea, rohkaisua ja palautetta omasta toiminnastaan. Lisäksi paikallisyhdistys nimeää toiminnan vastuuhenkilön, joka auttaa ja ohjaa tarvittaessa pulmatilanteissa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 10.)

Kylämummi- ja -vaaritoiminnan etuina lasten näkökulmasta ovat: Kylämummi- ja -vaaritoiminta mahdollistaa vuorovaikutuksen eri-ikäisten kanssa ja luo lapsille yhteyksiä erityisesti isovanhempi-ikäisiin, antaa lapsille lisäsylin, kuuntelijan ja keskustelukumppanin, tuo iloa lasten elämään, lapset saavat tietoa perinteistä ja siitä miten ennen elettiin. Perheiden näkökulmasta taas kylämummi- ja -vaaritoiminta lisää alueellista yhteisöllisyyttä, vahvistaa perheiden sosiaalisia verkostoja ja rikastuttaa eri sukupolvien välistä kanssakäymistä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2007, 10.)

Edut paikallisyhdistyksen näkökulmasta ovat: Toiminta virkistää paikallisyhdistyksen toimintaa ja aktivoi eri-ikäisiä ihmisiä mukaan toimintaan. Edut isovanhempien näkökulmasta ovat: lisää elämään sisältöä, ylläpitää omia taitoja ja virkeyttä, edistää mielenterveyttä, säätelee ajankäyttöä, ehkäisee yksinäisyyttä,

lisää sosiaalisia suhteita ja tarjoaa mahdollisuuksia oppia uutta. Edut toimipaikkojen näkökulmasta: edistää lasten ja aikuisten hyvinvointia, mahdollistaa uudenlaisten toimintamuotojen ja näkökulmien kehittämisen, rikastuttaa toiminnan sisältöä, lisää työn mielekkyyttä, tuo vaihtelua ja vuorovaikutusta eri-ikäisten kanssa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 10.)

MLL:n kylämummi- ja -vaaritoiminnalla on tärkeitä tehtäviä. Kylämummin ja -vaarin elämäkokemus tuo kärsivällisyyttä ja kykyä ohjata ja neuvoa lapsia myös hankalien asioiden opettelussa. Lapset kokevat, että eri-ikäisten ihmisten kanssa on mukava puuhailla ja kokeilla uusia asioita. Parhaimmillaan kylämummi- ja -vaaritoiminta mahdollistaa aidon kohtaamisen sukupolvien välillä. Kylämummi tai -vaari voi olla toiminnassa mukana satunnaisesti esimerkiksi teemapäivissä ja erilaisissa tapahtumissa. Joillekin toiminnassa mukana oleminen on lähes täyspäiväistä vapaaehtoistyötä lasten parissa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 15.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen tavoitteena on saada esille lapsen näkökulmia ja heidän tuottamaansa tietoa. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa nostetaan esille ja analysoidaan lasten kokemuksia, kuunnellaan lasten viestejä, painotuksia ja tapoja toimia ja ilmaista asioita niiden kulttuurisessa, sosiaalisessa, yhteiskunnallisessa sekä historiallisessa kontekstissa. Ei riitä ainoastaan, että lapset tuottavat tutkimusaineistoa vaan aihetta pitää myös lähestyä lasten näkökulmasta. Lapsinäkökulma pitää liittyä koko tutkimusprosessiin. Lähtökohtana lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen on lapsi- ja yhteisölähtöisyys. (Karlsson 2012, 23–24.)

James ja James (2008,17–19) toteavat, että lapsinäkökulmaista tutkimusta ei voida määritellä tarkasti, mutta lapsikeskeisyys on kuitenkin käsitteenä lapsuuden tutkimuksen ydinelementti. Lapsia ei pidetä ainoastaan toimijoina vaan lapsilla on näkökulmia, joita he osaavat tuoda esille tutkimuksessa.

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa lasten osallistuminen voidaan nähdä toimintana, jossa osallisuus usein konkretisoituu (Oranen 2008, 9). Hallinnollis-byrokraattisessa toiminnassa osallisuuden yksi ilmenemismuoto on kuuleminen, joka sisältää oikeuden tietojen saamiseen ja omien näkemysten ilmaisemiseen (Hallintolaki 6.6.2003/434).

Näkökulma tutkimuksemme aiheeseen tuli toimeksiantajalta. Tässä tutkimuksessa keskityimme vain kylänummi- ja -vaaritoimintaan osallistuvien lasten mielipiteiden selvittämiseen. Tutkimuksemme tavoitteena oli saada lapsen ääni kuuluviin MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylänummi- ja –vaaritoiminnassa ja edistää sukupolvien välistä vuorovaikutusta toteutumista. Tutkimuksen myötä toimeksiantaja saa selville lasten näkökulmat sekä kehitysideoita kylänummi- ja –vaaritoimintaan.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mitä lapset tekevät kylämummin tai -vaarin kanssa?
2. Mitä MLL:n kylämummi- ja -vaaritoiminta tarjoaa lapselle?
3. Millainen kylämummi tai -vaari lasten mielestä on?
4. Miten toimintaympäristö vaikuttaa MLL:n kylämummi- ja -vaaritoimintaan?

Kolme ensimmäistä kysymystä pohjautuvat teemahaastattelun teemoihin, jotka olivat toiminta, vapaaehtoisen rooli ja kehittäminen. Lasten osallisuuteen keskistään kolmessa ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä. Viimeiseen tutkimuskysymykseen toimintaympäristöstä etsimme vastausta havainnoinnin kautta, jossa osallisuuden toteutuminen näkyy toimintaympäristössä.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää tutkijan oma osuus aineiston keruussa, koska tutkittu tieto voidaan tulkita hienan erilaiseksi tutkijasta riippuen. Kvalitatiivista tutkimusta tekevä tutkija on läheisessä kontaktissa tutkimuskohderyhmän kanssa. Sen vuoksi tehdessä kvalitatiivista tutkimusta, vaaditaan lämmintä ja osaan ottavaa kiinnostusta ihmisiin ja heidän ongelmiin, suvaitsevaa suhtautumista erilaisiin ihmisryhmiin ja yksilöihin, sekä kykyä kuunnella ihmisiä. (Grönfors 1985, 11–15.)

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on osallistuvuus, mutta se ei ole kuitenkaan ehdoton edellytys tutkimuksen tekemiseen. Osallistumisella tarkoitetaan tutkijan osallistumista tutkittavien elämään. (Eskola & Suoranta 1998, 16.) Kvalitatiivinen haastattelu on tarjonnut menetelmän, joka mahdollistaa lasten äänen kuulemisen ja heidän näkökulmansa esiin tuomisen (Alasuutari 2005, 145).

Lasten teemahaastattelu

Ensimmäinen aineistonkeruumenetelmämme oli teemahaastattelu. Teemahaastattelulla tarkoitetaan lomake- ja avoimen haastattelun välimuotoa. Teemahaastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat etukäteen tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Tästä johtuen haastatteluun valmistuminen on etukäteen helpompaa ja lapset voivat vastata vapaammin, koska kyseessä on teema-aiheluettelo. Valitsimme teemahaastattelun juuri siksi, että haastattelutilanne pysyy avoimena, jolloin lapsi ei tuntisi tilannetta niin jännittäväksi. Haastattelutilanteessa teemat ovat haastattelijan muistilistana ja tarpeellisenä keskustelun ohjaavana kiintopisteenä. (Hirsijärvi & Hurme 1991, 66.)

Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin ja vapauttaa pääosin haastattelun tekijän näkökulmasta. Teemahaastattelussa esille tulevat ihmisten tulkinat asioista ja heidän antamat merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsijärvi & Hurme 1991, 48.) Päädyimme teemahaastatteluun sen vuoksi, että sen avulla lasten ääni saataisiin kuuluviin.

Ennen teemahaastattelun toteuttamista teimme teemahaastattelurungon, mihin listasimme teemat joihin keskityimme tutkimuksessamme. Teemoina olivat taustatiedot, toiminta, vapaaehtoisen rooli ja kehittäminen. Aluksi taustatietoina kysyimme lapsilta heidän ikäänsä ja nimiään. Toimintateemaan liittyen kysyimme lapsilta mitä he tekevät yleensä kylämummien tai –vaarien kanssa ja mistä pitävät tai eivät pidä toiminnassa.

Lapsilta tiedustelimme myös vapaaehtoisen rooli -teemassa, minkälainen kylämummi tai –vaari lasten mielestä on. Kehittämisteemaan kyselimme lapsilta ehdotuksia mitä toivoisivat tekevänsä kylämummin tai –vaarin kanssa? Teemat pohjautuivat tutkimuskysymyksiimme. Haastattelurunkoa tehdessä ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloakaan vaan teema-aiheluettelo. Teemahaastattelua hyödynnetään paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa hyvin monia kvalitatiivisten tutkimuksen lähtökohtia (Hirsijärvi ym. 2007, 197).

Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat lapset, joten perehdyimme lapsihaastattelun teoriapuoleen ennen aineistonkeruun aloittamista sekä siihen, miten lapsen osallisuutta voidaan tukea haastattelussa. Ennen haastattelua lapselle pitää kertoa mistä tutkimuksessa on kyse. Heille pitää myös mainita heidän tärkeytensä vastaajina, ja selvittää heille tutkimuksen mahdolliset tulokset. Näiden asioiden jälkeen lapset ovat varmoja, mistä tutkimuksesta on kyse, ja ovat siinä vaiheessa, että saavat päättää osallistuvatko vai eivätkö osallistu tutkimukseen. (Wyness 2006, 195.) Haastattelun alussa kerroimme lapsille keitä me olemme, miksi olemme paikalla ja kysyimme, haluaako lapsi vastata kysymyksiimme.

Aronson & Hundeide 2002; Forrester 2002, Alasuutari 2005, 148) mukaan haastattelu ei ole lapsen näkökulmasta mitä tahansa rupattelua, eikä hän toimi tilanteessa lapsen viattomuudella vaan lapsi on sosiaalinen toimija. Hän tunnistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen käytäntöjä ja orientoituu siihen olettamiansa toiminnan seurausten mukaan.

Lasta haastateltaessa lapsen ilmaisulla on oltava riittävästi tilaa haastattelussa. Haastattelijan pitää kuunnella lasta ja tunnistaa lapsen tapa puhua ja haastattelijan pitää sovittaa oma puheensa lapsen tarjoamiin kuvaamisen tapoihin ja ilmaismuihin. (Alasuutari 2005, 156–160.) Lapset ovat usein haluttomia vastustamaan aikuista, ja siksi lapsia haastateltaessa on tehtävä sellaisia kysymyksiä, joihin ei pysty vastaamaan kyllä tai ei. Kuitenkaan lasta ei saa liikaa painostaa vastaamaan, muuten haastattelu voi loppua lyhyeen. (Kirmanen 1999, 200–202.)

Pieniä lapsia haastateltaessa olennaista on yhteistyö vanhempien ja mahdollisesti muidenkin aikuisryhmien kanssa (Kirmanen 1999, 200–202). Yksi tärkeä asia lapsen haastattelun onnistumisen kannalta on se, että tutkija on aidosti kiinnostunut lapsesta ja osaa luoda rauhallisen ja rauhoittavan ilmapiirin. Lapselle on viestitettävä, että hänen sanomisensa ovat tärkeitä ja mielenkiintoa haastattelun jatkamiseen on pidettävä yllä. Palautteen antaminen haastattelusta lapselle on myös tärkeää. (Kirmanen 1999, 205–211.)

Teimme haastattelut lasten ehdoilla, eli tarkastelimme lasten sanatonta viestintää, esimerkiksi jos lapsi väsyi tai ei vaan enää halunnut jatkaa. Haastattelun lopussa kiitimme jokaista lasta erikseen, kehuimme lapsia ja palkinnoksi lapset saivat valita kiitostarran.

Havainnointi tutkimusmenetelmänä

Toisena tutkimusmenetelmänä käytimme havainnointia. Havainnointi on tieteellisen tutkimuksen perusmetodi, jota käytetään havaintojen keräämiseen tutkimuksessa. Havainnoinnilla saadaan tietoa esimerkiksi siitä, toimivatko ihmiset siten, kuin he sanovat toimivansa. Havainnointia voidaan tehdä luonnollisessa ympäristössä ja laboratorio-olosuhteissa. (Vilka 2006, 37-38.)

Havainnointi voidaan jakaa neljään eriasteiseen osallistumiseen. Osallistumisen tasot liittyvät tutkijan rooliin sekä havainnointimahdollisuuksiin. (Grönfors 2010, 159.) Me päädyimme käyttämään tutkimuksessamme havainnointia ilman osallistumista, koska tutkimuksessamme emme kokeneet tarpeelliseksi toimintaan osallistumista.

Osallistumattomalla havainnoinnilla tarkoitetaan sitä, että kohteiden ja tutkijan välisellä vuorovaikutustilanteella ei ole tiedonhankinnan kannalta merkitystä (Grönfors 1985, 90). Kylämuumin tai -vaarin ja lasten välinen vuorovaikutus sekä yhdessä tekeminen olivat merkityksellisiä tutkimuksen kannalta. Valitsimme havainnoinnin menetelmäksi siksi, että sen avulla saadaan välitöntä suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. (Hirsijärvi ym. 2007, 208–209).

Havainnoinnin tuloksia voidaan myös yhdistää onnistuneesti muuallakin tavoin kerättyyn aineistoon. Havainnoinnin avulla saadaan havainnollista ja kuvailevaa tietoa syventämään esimerkiksi haastatteluaineistoa. Tämän perusteella valitsimme sekä haastattelun että havainnoinnin tutkimusmenetelmiksi. Sanotaan, että teemahaastattelun avulla saadaan luut ja runko ja havainnoimalla voidaan liittää lihat siihen ympärille. (Grönfors 2010, 158-159.)

Ennen havainnointien toteuttamista teimme havainnointilomakkeen, mihin määrittelimme teemat, joihin keskityimme tarkemmin havainnoissamme. Teemat olivat toiminta, vuorovaikutus ja ympäristö. Valitsimme teemat ja ne asiat, joihin halusimme keskittyä havainnoissamme tutkimuskysymyksiemme kautta. Vertailimme myös teemahaastattelulomakkeen teemoja ja keskityimme havainnoinnin toiminta ja vuorovaikutusteemassa samankaltaisiin asioihin, joihin teemahaastattelun teemat toiminta ja vuorovaikutus myös keskittyivät. Ympäristö -teema muodostui viimeisen tutkimuskysymyksen kautta.

	HAVAINNOINTILOMAKE
TEEMAT	MITÄ
1. TOIMINTA	1. Mitä lapset tekevät kylämummin tai vaarin kanssa?
Tutkimuskysymykset (1-2)	2. Mistä lapset keskusteleval kylämummin tai vaarin kanssa?
	3. Onko toiminnassa mukana kaikki lapset vai joitakin lapsia?
2. VUOROVAIKUTUS	1. Miten lapsi ottaa kontaktia kylämummiin tai vaariin?
Tutkimuskysymys (3)	2. Miten kylämummi tai vaari ottaa kontaktia lapseen?
	3. Kylämummin tai vaarin ilmeet ja eleet
	4. Lasten ilmeet ja eleet
	5. Kumpi tekee aloitteen useammin lapsi vai kylämummi tai vaari?
3. YMPÄRISTÖ	1. Onko paikassa kaikille tilaa?
Tutkimuskysymys (4)	2. Minkälainen tila ylipäättänsä on?
	3. Kuinka paljon lapsia tilassa on?

Kuvio 2. Havainnointilomake tutkimuksen havainnointitilanteita varten.

Havainnoimme kylämummi- ja -vaaritoimintaa MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran puuhakerhossa, Varppeen lastentarhan Mustarastaat lapsiryhmässä sekä MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakattissa. Varppeen lastentarhassa emme olleet molemmat suorittamassa tutkimusta, koska toinen meistä sairastui.

5.3 Tutkimuksen kohderyhmän kuvaus

Lapset tutkimuksen kohderyhmänä asettavat tutkimukselle suuria esimerkiksi lasten osallistumiseen tutkimukseen vaaditaan huoltajilta lupa ja lapset eivät pysty itse ilmaisemaan täysin tahtoaan. Lapsia ei saisi silti jättää tutkimuksen ulkopuolelle, sillä jos lapsia ei tutkittaisi, heidän ongelmansa jäisi selvittämättä, eikä mahdollisiin epäkohtiin saataisi selvyyttä. (Mäkinen 2006, 64.)

Lasten osallistuminen tutkimukseen voi antaa kokemuksia siitä että he tulevat kuulluiksi. Lapset voivat kokea, että omat mielipiteet ja ajatukset ovat arvokkaita ja asioihin voi vaikuttaa. (Oranen 2008,16.)

Lagström (2010, 121) mukaan voitaisiin väittää, että lapsia ei saisi sisällyttää pitkittäistutkimuksiin ollenkaan. Lasten osallistuminen tutkimuksiin on kuitenkin perusteltua silloin, kun osallistumisesta on todennäköistä ja huomattavaa yleistä hyötyä lapselle itselleen. Jos tutkimuksesta on hyötyä muille lapsille ja vain vähäistä haittaa osallistujille itselleen, on tutkimus perusteltua. Mikäli tutkimukseen osallistumiseen liittyy huomattavia riskejä tai vahinkoja, lasten osallistuminen tutkimukseen ei ole perusteltua.

Alun perin meidän piti tehdä tutkimusta neljässä toimintaympäristössä, mutta Kaanan lastentarhan yksi lapsiryhmä jäi tutkimuksesta pois, koska kylämummi ei ollut osallistunut toimintaan pitkään aikaan, jolloin tutkimuksen toimintaympäristöksi päiväkotia ei sopinut. Tutkimusta toteutimme lopulta kolmessa eri toimintaympäristössä: MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran puuhakerhossa, Varppeen lastentarhan Mustarastas lapsiryhmässä sekä MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa.

Perustelut toimintaympäristöiden valintaan oli säännöllinen kylämummi- ja –vaaritoiminta sekä se, että jokaisessa toimintaympäristössä toiminta oli erilaista. Haastateltavaksi ja havainnoitaviksi lapsiksi valittiin kuitenkin ne lapset, joiden vanhemmat olivat kirjoittaneet lupalapun (liite 2.) tai antaneet sanallisen suostumuksen.

Kahdessa ensimmäisessä tutkimuspaikassa jaoimme lupalaput henkilökunnalle, ja he antoivat lupalaput eteenpäin lasten vanhemmille. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa toimeksiantaja hoiti lupa-järjestelyt. Lapsilta kysyttiin erikseen haluaisivatko he osallistua tutkimukseen, vaikka vanhemmilta oli jo kysytty lupa lapsen osallistumisesta tutkimukseen.

5.4 Aineiston kerääminen

Ensimmäiseksi haastateltiin ja havainnoitiin MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran tiloissa keskiviikon puuhakerhon lapsia, jotka olivat iältään 4-6 vuotiaita. Lapset käyvät puuhakerhossa arkipäivisin klo 7-10. Raisiossa sijaitsi Varpeen Lastentarha, jossa haastateltiin ja havainnoitiin Mustarastaat lapsiryhmän 5-6 vuotiaita lapsia. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa havainnointiin alle 4-vuotiaiden lasten toimintaa. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa järjestetään perhekahvila-toimintaa lapsille ja vanhemmille. Perhekahvilassa on vertaisryhmätoimintaa, teemapäiviä ja vauvamuskaria. Toteutimme haastattelut ja havainnoinnit huhtikuun ja toukokuun aikana.

MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattara

Paimiossa kävimme tekemässä haastattelut ja havainnoinnit 25.4.2012. Kaikki vanhemmat eivät olleet palauttaneet lupalappuja sinä päivänä, mutta kysyimme vielä uudestaan vanhemmilta, saivatko heidän lapsensa osallistua. Haastatelimme ja havainnoimme kaikkia yhdeksää lasta, jotka olivat silloin paikalla.

Lasta haastateltaessa on huomioitava haastattelupaikka. Jotkut tutkijat ovat todenneet, että haastattelupaikan valinta on ratkaiseva tekijä tutkimuksessa, koska lapset ovat kontekstisidonnaisia. (Wyness 2006, 192.) Toteutimme haastattelut Paimiossa erillisessä huoneessa, jonne muiden lasten melu ei kuulunut. Olimme ottaneet mukaan tyynyjä sekä viltin tekemään huoneesta mukavan ja mahdollisimman rauhallisen.

Aluksi työntekijä toi lapset vuorotellen haastateltaviksi, mutta loppuvaiheessa haimme lapset vuorotellen itse. Tällä tavalla työntekijöiden ei tarvinnut huolehtia lapsien tuomisesta ja saimme luotua heti kontaktin lapseen.

Ennen lapsen haastattelua annoimme lapsen valita mieluisan paikan huoneesta, kerroimme keitä me olemme ja miksi olemme tulleet lapsia tapaamaan. Olimme jo kerran aikaisemmin käyneet tutustumassa lapsiin, ja jotkut lapset muistivatkin meidät. Kysyimme, haluavatko lapset osallistua koulutyömme auttamiseen, jolloin heillä oli mahdollisuus kieltäytyä. Lapset saivat myös halutesaan haastattelun aikana piirtää samalla kuvaa liittyen kylämummi ja –vaaritoimintaan tai mihin halusivat.

Lasta haastateltaessa haastattelukysymykset liitetään lapsen arkeen kuuluviin toimintoihin ja rutiineihin (Alasuutari 2005, 156–160). Kysyimme lapsilta aluksi lämmittelykysymyksinä esimerkiksi heidän nimensä ja ikänsä, miten heidän aamu on mennyt, ja keitä heidän perheeseensä kuuluu. Lämmittelykysymyksiä teimme sen vuoksi että haastattelutilanteesta tulisi rennompia, lasten jännittäminen vähenisi ja lapset kokisivat meidän olevan aidosti kiinnostuneita heistä.

Haastattelutilanteet jaoimme niin, että toisen haastattellessa toinen kirjoitti muistiinpanoja. Vaihdoin välillä rooleja. Nauhoitimme myös haastattelut. Kenttätyössä on syytä tehdä muistiinpanot tapahtumasta tai tilanteesta mahdollisimman pian havainnoinnin jälkeen. Muistiinpanovälineet tulisi pitää esillä, mikäli ei ole syytä epäillä tilanteen kärsivän muistiin merkitsemisestä. Nauhurin käyttämisellä on hyviä puolia, kuten esimerkiksi nauhuriin on mahdollista taltioida sanatarkasti, mitä tutkittavat sanovat äänensävyyn tarkkuudella. Nauhoja voi kuunnella monta kertaa uudestaan, ja nauhalla on yleensä paljon monipuolisempaa materiaalia kuin käsin tehdyissä muistiinpanoissa. (Grönfors 1985, 130–139.)

Haastattelun aikana huomasimme, että ne lapset, jotka eivät olleet nähneet meitä aikaisemmin jännittivät paljon ja olivat hiljaisempia. Aluksi yksi lapsi kieltäytyi kokonaan haastattelusta, mutta loppuvaiheessa hän halusi tulla uudestaan haastateltavaksi ja antoi moneen kysymykseen vastauksia. Lapsi voi olla tutkimustilanteessa pelokas, koska hän kohtaa uusia ihmisiä.

Samoin hän saattaa kohdata uudenlaisia tehtäviä, joita hänen ratkaistavakseen asetetaan. Lasta haastateltaessa on lapselle annettava aikaa, ja kunnioitettava hänen yksilöllisyyttään. (Ruoppila 1999, 37-38.)

Itse totesimme, että jännitimme aluksi, mikä saattoi vaikuttaa lapsiin, mutta haastattelujen edetessä saimme varmuutta toimintaamme. Aika moni lapsista jännitti haastattelutilannetta, minkä vuoksi he saattoivat vastata vain, en tiedä tai ei, jolloin vastauksia ei saatu niin paljoa. Haastattelun lopuksi lapset saivat valita ostamistamme kiitostarroista mieluisan, jolloin heille jäi muisto meistä. Kysyimme lapsilta, jotka olivat piirtäneet piirustuksen, että saisimmeko pitää piirustuksen muistona lapsesta.

Toiminnan havainnoinnin toteutimme haastattelun jälkeen. Istuimme huoneeseen, missä oli lasten pelihuone seuramaan kylävaarin ja viiden lapsen toimintaa. Istuimme pöydässä ja kirjoitimme samalla molemmat erikseen havaintoja omaan havainnointilomakkeeseen. Havainnointien aikana emme puhuneet, emmekä osallistuneet toimintaan kenenkään kanssa vaan kirjoitimme havainnointimerkintöjä havainnointilomakkeeseen.

Keskityimme havainnoissamme toiminta, vuorovaikutus ja ympäristö teemaan, joihin jokaiseen teemaan oli tehty erikseen tarkentavat kysymykset. Havainnoimme, että kylävaari pelasi muistipeliä lasten kanssa sekä keskusteli lasten kanssa erilaisista asioista. Kylävaari osallistui myös henkilökunnan järjestämään toimintaan yhdessä lasten kanssa esimerkiksi tanssihetkeen, jolloin myös havainnoimme lasten ottavan mallia kylävaarilta. Otimme myös valokuvia toiminnasta, jotta muistaisimme tapahtumat paremmin.

Varpeen lastentarha Mustarastas-ryhmä

Raision Varpeen lastentarhassa lapsia haastateltiin ja havainnoitiin 22.5.2012. Olimme alun perin ajatelleet toteuttaa haastattelut ja havainnoinnit olemalla molemmat paikalla, mutta yllättäen toinen meistä sairastui, joten Raision haastattelut ja havainnoinnit toteutettiin yksin.

Menin paikalle jo aikaisemmin pelaamaan lasten kanssa ja juttelemaan kylämummin kanssa, jotta lapset ja kylämummi eivät häiriintyisi läsnäolostani haainnoinnin aikana. Ajattelin myös haastattelutilanteen olevan lapsille mukavampi, kun olisin ensin hieman tutustunut heihin. Tunnelma oli leppoisaa, kun pelasin lasten kanssa ennen haastattelua. Haastatteluihin suostui jokainen lapsi, jolla oli lupalappu. Luulen, että tilannetta saattoi edesauttaa se, että suurin osa lapsista muisti minut, koska olimme käyneet jo aikaisemmin tutustumassa lapsiin.

Kuuden lapsen vanhemmat olivat palauttaneet lupalapun ja nämä lapset osallistuivat tutkimukseen. Kerroin lapsille, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista heille, vaikka he ovat saaneet vanhemmilta luvan. Haastattelin lapset pienessä huoneessa yksitellen. Aluksi huoneessa kulki muita ihmisiä, mikä vähän häiritsi haastattelun aloittamista. Odotin kuitenkin, että muu henkilökunta poistui huoneesta ja sen jälkeen vasta aloitin haastattelut.

Haastattelujen aikana kirjoitin muistiinpanoja ja nauhoitin haastattelut. Aluksi kyselin lämmittelykysymyksiä lapsilta esimerkiksi heidän harrastuksistaan, joista olin aikaisemmin kuullut puhuttavan. Lapset saivat sopia keskenään, milloin kukakin halusi haastatteluun tulla, ja moni oli todella innokas tulemaan haastatteluun heti ensimmäisenä tai toisena. Kerroin lapsille alussa, että haastattelu on luottamuksellinen, ja mistä haastattelussa on kyse.

Annoin lasten valita sen, miten he halusivat haastattelutilanteessa olla, ja mitä tehdä. Mikäli joku lapsista halusi piirtää, annoin siihen mahdollisuuden. Kynät ja paperit olin varannut haastattelutilanteeseen etukäteen mukaan. Lapset saivat valita, halusivatko istua sohvalla vai viltin päällä lattialla. Melkein kaikki istuivat lattialla lähellä minua, mikä teki haastattelutilanteesta rauhallisemman ja miellyttävämmän. Haastattelujen jälkeen annoin kaikkien lasten valita tarran itselleen muistoksi haastattelusta.

Havainnoin lapsia haastattelujen jälkeen. Ensiksi oli aamupiiri, johon osallistui-
vat ohjaajat, lapset ja kylämummi. Itse seurasin toimintaa sivusta ja kirjoitin
muistiinpanoja havainnointilomakkeeseen. Ohjatun aamupiirihetken jälkeen oli
vapaata leikkiä, jolloin havainnoin lasten toimintaa ja vuorovaikutusta kylä-
mummin kanssa.

MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatti

MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakattiin menimme haastattele-
maan ja havainnoimaan kylämummi ja vaaritoimintaa 31.5.2012. Jutellessam-
me kylämummien kanssa saimme selville, ettei haastattelun toteuttaminen ol-
lutkaan Perhekeskus Marakatissa, koska lapset vaihtuivat usein, eivätkä siten
muistaneet kylämummeja. Päädyimmekin vain havainnoimaan toimintaa.

Havainnoimme toimintaa leikkihuoneessa, jossa kaksi kylämummiä opastivat ja
auttoivat lapsia leikkitilanteessa. Seurasimme myös tilannetta, jossa toinen ky-
lämummi askarteli lapsen kanssa. Huomasimme, että kylämummit jännittivät
mukanaoloamme, mutta olimme neutraaleja heitä kohtaan ja keskityimme mer-
kintöjen tekemiseen havainnointilomakkeeseen. Olimme havainnoimassa ky-
lämummien ja lasten toimintaa kahden tunnin ajan.

5.5 Tutkimusaineiston analyysi

Kvalitatiivista aineistoa analysoidessa useimmiten analysointi tapahtuu saman-
aikaisesti aineistokeruun kanssa. Aineiston voi analysoida ainoastaan kenttätut-
kimuksen suorittanut henkilö itse. Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on
luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. On-
gelmallisin vaihe laadullisen tutkimusta tehdessä on tulkintojen tekeminen.
(Grönfors 1985, 145.)

Nauhoitettuamme haastattelut kirjoitimme kaikki haastattelut puhtaaksi sanasa-
nalta. Tällä tarkoitetaan litterointia. Litterointi voidaan tehdä koko kerätyistä ai-
neistosta, tai valikoiden esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti.

Analyysitapaa valitessa pääperiaatteena pidetään, että valitaan sellainen analyysitapa, joka tuo parhaiten vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. (Hirsijärvi ym. 2007, 217.)

Haastattelujen analysointiin käytimme teemoittelua. Teemoittelu on luonteva etenemistapa mm. teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Teemat, joista haastateltavien kanssa on puhuttu, löytyvät yleensä kaikista haastatteluista tosin vaihtelevassa määrin ja eri tavoin. Aineisto voidaankin litteroinnin jälkeen järjestellä teemoittain. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aiomme käyttää lasten sitaatteja opinnäytetyössä havainnollistamaan tutkimuksen tuloksia, jota yleensä käytetään teemoittelun kanssa.

Litteroinnin jälkeen jäsensimme aineiston haastattelujen teemojen mukaan, jotta käytimme tiettyä värikynää tarkoittamaan tiettyä teemaa. Teemat olivat toiminta, vapaaehtoisien rooli ja kehittäminen. Alleviivasimme litteroidusta aineistosta ne tekstikohdat, jotka liittyivät tiettyyn teemaan aina samalla värillä. Sitten nimesimme jokaisen väriteemaan liittyvän aineiston, nimeltä esimerkiksi sininen väri liittyi ensimmäiseen teemaan, joka oli toiminta. Liimasimme kaikki siniset sitaatit yhdelle isolle paperille, jolloin vielä jaoimme vastaukset erilaisiin alaluokkiin. Tällä tavoin etenimme kaikkien väriteemojen kanssa ja lopuksi aineistoa oli helppo ruveta analysoimaan tarkemmin.

Muodostimme siis teemat aineistolähtöisesti, koska jonkin tietyn viitekehyksen tai teorian mukaisesti ohjautuva teemoittelu on mahdollista. Lähdimme analysoimaan aineistoa niin, että keskityimme aineiston antamiin vastauksiin. Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan useimmiten aineistolähtöisesti etsimällä tekstimassasta sen eri haastatteluja, vastauksia tai kirjoitelmia yhdistäviä (tai erottavia) seikkoja. (Saaranen- Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Havainnointiaineistoa lähdimme analysoimaan niin, että katsoimme ensiksi miten havaintomme erosivat toisistaan, ja mitä yhtäläisyyksiä löysimme havainnointilomakkeista. Huomasimme, että olimme havainnoineet paljon samoja asioita, mutta molemmat olivat löytäneet havainnoinnista erilaisia näkökulmia. Kirjoitimme koneella erikseen jokaisen toimintaympäristön havainnointitiedot samanlaiseen tyhjään havainnointilomakkeeseen, jota alun perin käytimme havainnoinnissa. Tämän jälkeen tarkastelimme kaikkien toimintaympäristöjen vastauksia teema kerrallaan, ja näin saimme selville jokaiseen teemaan liittyvät keskeiset havainnot.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Haastattelun tulokset

Tulosten yhteydessä esittelemme sitaatteja haastatteluista, sillä ne tuovat esille lasten mielipiteet ja näkökulmat. Teemoina tutkimuksessa olivat toiminta, vapaaehtoisen rooli ja kehittäminen. Aineistoista nousseet teemat vastaavat kolmeen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Vastaus viimeiseen tutkimuskysymykseen, miten toimintaympäristö vaikuttaa kylämummi- ja -vaaritoimintaan, saadaan havainnointiaineiston pohjalta.

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: mitä lapset tekevät kylämummin tai -vaarin kanssa? Vastaus tutkimuskysymykseen löytyy teemasta toiminta. Toiminnan teeman alakohdat käsittelevät asioita, joita lapset ovat jo ehtineet tehdä tänään kylämummin tai -vaarin kanssa, ja mikä on kivaa tai ei ole kivaa tehdä kylämummin tai -vaarin kanssa.

Toinen tutkimuskysymys oli: mitä MLL:n kylämummi- ja -vaaritoiminta tarjoaa lapselle? Tähän kysymykseen vastaukset tulivat kaikista teemoista. Vapaaehtoisen roolin teeman alakohdat olivat: minkälainen kylämummi tai -vaari on, mitä tarkoittaa mielestäsi sana kylämummi tai -vaari, ja oletko oppinut kylämummilta tai -vaarilta jotain, mitä?

Kehittämisteeman alakohdat olivat: oletko tehnyt jotain sellaista kylämummin tai -vaarin kanssa, mitä et ole koskaan ennen tehnyt, mitä? Onko sinulla toivomuksia mitä haluaisit/et haluaisi tehdä lisää kylämummin tai -vaarin kanssa? Ja onko sinulla vielä jotain muuta kerrottavaa.

Kolmas tutkimuskysymys oli: millainen kylämummi tai -vaari lasten mielestä on? Tähän tutkimuskysymykseen vastaus löytyy teemasta vapaaehtoisen rooli. Vapaaehtoisen roolin teema jakautuu kysymyksiin: minkälainen kylämummi tai -vaari on, mitä tarkoittaa mielestäsi sana kylämummi tai -vaari ja oletko oppinut kylämummilta tai -vaarilta jotain, mitä.

Lasten näkökulmat kylämummi- ja -vaaritoiminnasta

Haastatteluista saatujen tulosten perusteella lapset tekevät kylämummin tai -vaarin kanssa monenlaisia asioita. Pelaaminen ja ompeleminen osoittautuivat lasten vastauksissa yleisimmiksi tuloksiksi.

Haastattelija: Osaaks sä sanoo esimerkin mitä te ootte tehny?

Lapsi 16: No joskus me ollaan pelattu, ku on ollu pelipäivii, kylmä joskus tein sitä tieks sä sitä jota tehdään sen neulan kaa. Sitä ompelemista.

Vastauksissa mainittiin myös leikkiminen ja jutteleminen. Osa lapsista ei osannut sanoa tai ei muistanut, mitä oli tehnyt kylämummin tai -vaarin kanssa.

Haastattelija: Mitäs sä yleensä teet kylävaarin kanssa?

Lapsi 7: En muista, en mitään.

Suurin osa lapsista koki, että ovat pitäneet kylämummin ja -vaarin kanssa tehtävästä toiminnasta. Jotkut lapset mainitsivat tiettyjä asioita, joita pitivät erityisen mukavina, toiminnat olivat mm. pelaaminen, ompelu ja leikkiminen ja ristinollan pelaaminen. Muutama lapsi ei osannut vastata kysymykseen, ja yksi lapsi toteasi, ettei mikään ole ollut kivaa. Erään toisen lapsen sanoma oli, että hän ei haluaisi leikkiä legoilla.

Haastattelija: Onks jotain mitä on ollu kivaa tai ei oo ollu kivaa tehdä kylämummin kanssa?

Lapsi 5: No oikeestaan kaikki on ollu kivaa.

Haastattelija: Onks jotain mikä on kivaa tekemistä kylävaarin kanssa?

Lapsi 8: Ei.

Lasten mielipiteet kylämummista tai -vaarista

Haastattelukysymykseen, minkälainen kylämummi tai -vaari on, vastasi yli puolet lapsista. Yleisimmät vastaukset olivat kiva, mukava ja hauska. Kuusi lapsista ei osannut vastata tai ei halunnut vastata. Yhden lapsen vastaus jäi mieleen, koska vastaus liittyi kylävaarin ulkonäköön eikä luonteenpiirteeseen.

Haastattelija: Minkälainen sun mielestä kylämummi on?

Lapsi 11: Ihan kiva.

Haastattelija: Minkälainen sun mielestä kylävaari on?

Lapsi 6: hmmm. En mä oikein tiedä. Sellainen jolla on valkoinen tukka.

Haastattelukysymyksien lisäksi kysyimme noin puolilta lapsista lämmittelykysymyksenä, muistavatko he kylämummi tai -vaaria. Vastauksista suurin osa oli myönteisiä. Nuorin haastateltavista vastasi kiukkuihin äänensävyyn, muistavansa ”tietenkin” kuka kylävaari on.

Kysymykseen, mitä tarkoittaa mielestäsi sana kylämummi tai -vaari, saatiin samankaltaisia ja yllättäviäkin vastauksia. Neljä lapsista vastasi kylämummin tai -vaarin sanan tarkoittavan kylässä käyvää. Viisi lapsista ei osannut sanoa mitä sana tarkoittaa.

Haastattelija: Tuleeks sulle mieleen mitä sana -kylävaari tarkoittaa?

Lapsi 8: Kylävaari on sellainen, joka käy kylässä.

Haastattelija: No osaaks sä sanoo, kun mul ja mun opiskelukaverilla on ollu vähän vaikeuksii tietää mitä sana kylämummi tarkoittaa. Mitä tulee mieleen?

Lapsi 14: Semmonen mummi, kenest niin ku välittää.

Haastattelija: Ja tota noin, kun me ei Noran kans tiedetä mitä sun mielestä toi kylävaari sana tarkoittaa? Aika vaikea sana, sano vaan jos tulee jotain mieleen, me ei noran kaa tiedetä.

Lapsi 9: Öö kylävaarin kanssa tehdään vähän juttuja.

Haastattelutulosten perusteella lapset olivat oppineet kylämummeilta ja -vaarilta hyviä juttuja, ompelemista ja ystävyyttä. Suurin osa lapsista ei ollut oppinut mitään uutta.

Haastattelija: No oletko sä oppinut kylämummilta jotain?

Lapsi 11: En oo.

Haastattelija: Ja sit oleks sä opinu tota kylämummita jotain?

Lapsi 15: Se osaa ommella. Niin mä oon oppinu siltä ompelemaan.

Lasten ehdotukset toiminnan kehittämiseksi

Kysymykseen oletko tehnyt jotain sellaista kylämummin tai -vaarin kanssa, mitä et ole koskaan ennen tehnyt, mitä? Ainoastaan yksi lapsi vastasi eri tavalla kuin muut. Muut lapset vastasivat kysymykseen en tiedä, tai en halua kertoa.

Haastattelija: Tota noin, ootko sä tehny -kylävaarin kaa jotain, sellaista mitä sä et oo kenenkään muun kaa tehnyt?

Lapsi 9: Ei.

Haastattelija: No oletko sä tehnyt jotain sellasta kylämummin kanssa, mitä et sä et oo kenenkään muun kans tehny?

Lapsi 16: No esimerkiksi ku oli toi pelipäivä, ni sitte mä vaa pelasin sen kans sitä mun omaa pelii, kun sen sai tuoda.

Suurimalla osalla lapsista ei ollut uusia toivomuksia mitä he haluaisivat tehdä lisää kylämummin tai -vaarin kanssa. Muutamalla lapsella kuitenkin oli ehdotuksia, mitä he haluaisivat tulevaisuudessa tehdä kylämummin tai -vaarin kanssa. Poneilla leikkiminen, merirosvoleikki ja silkkipaperista ruusujen tekeminen olivat lasten ehdotuksia.

Haastattelija: Eli onko sulla jotain toivomuksia mitä sä haluaisit tehdä vielä kylämummin kanssa?

Lapsi 13: Ei.

Haastattelija: Onks jotain mitä sä haluaisit sit tehdä lisää kylämummin kaa?

Lapsi 14: Tehdä silkkipaperista hienoja ruusuja.

6.2 Havainnoinnin tulokset

Kylämummien ja –vaarin sekä lasten välinen toiminta

Havainnointimme yhtenä teemana oli toiminta. Keskityimme tarkastelemaan havainnointilomakkeen avulla toimintaa kolmen kysymyksen kautta:

1. Mitä lapset tekevät kylämummin tai -vaarin kanssa?
2. Mistä lapset keskusteleivat kylämummin tai -vaarin kanssa?
3. Onko toiminnassa mukana kaikki lapset vai joitakin lapsia?

Havainnoimme, että useimmiten kylämummin tai -vaarin kanssa lapset pelasivat erilaisia pelejä, joista yksi oli muistipeli. Pienten lasten seurassa kylämummi leikki, luki sekä askarteli lasten kanssa. Huomasimme, että yksi tärkeä osa kylämummin ja -vaarin toimintaa oli lasten neuvominen esimerkiksi pelitilanteissa ja auttaminen lasten välisissä konfliktitilanteissa. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa kylämummin rooliin kuului ajoittain lasten vahtiminen vanhemman tehdessä jotain muuta.

Kylämummin tai -vaarin kanssa lapset juttelivat erilaisista asioista, kuten omista kiinnostuksenkohteistaan, esimerkkeinä eläimet, pelit ja poliisit. Havainnoimme kolmen eri toimintapaikan lapsimäärää, ja selvisi, että kaikissa paikoissa kylämummin ja -vaarin kanssa toiminnassa oli mukana vain osa lapsista. Kylämummin ja -vaarin läheisyydessä lapsia ei ollut paikalla koskaan kaikki, ja jokaisessa toimintaympäristössä lapset saivat itse mennä kylämummin tai –vaarin luokse, jos niin halusivat.

Ainoastaan silloin kaikki lapset olivat paikalla, kun kylämummi tai -vaari ei itse vetänyt toimintaa, vaan toiminta oli henkilökunnan vetämää ohjelmaa, kuten aamupiiri, johon kylämummi tai –vaari osallistui lasten mukana.

Kylämummien- ja -vaarin sekä lasten välinen vuorovaikutus

Havainnointimme toisena teemana oli vuorovaikutus. Keskityimme tarkastelemaan havainnointilomakkeen avulla vuorovaikutusta näiden kysymysten kautta.

1. Miten lapsi ottaa kontaktia kylämummiin tai -vaariin?
2. Miten kylämummi tai -vaari ottaa kontaktia lapseen?
3. Kylämummin tai -vaarin sekä lasten ilmeet ja eleet?
4. Kumpi tekee aloitteen useammin lapsi vai kylämummi tai -vaari?
5. Läheisyys etäisyys kontaktista kysymyksenä oli Miten lähelle lapset menevät kylämummi tai -vaaria ja kosketaanko kylämummiin tai -vaariin?
6. Miten paljon lapset puhuvat suoraan kylämummille tai -vaarille?

Lapset ottivat kontaktia kylämummiin tai -vaariin monella eri tavalla, joista yleisimmät kontaktinottamistavat olivat eleet ja ilmeet: hymyileminen, katsominen ja puhuminen suoraan kylämummille tai kylävaarille. Pienet lapset käyttivät myös jokeltamista. Muita kontaktinottamistapoja olivat lapsen meneminen lähelle kylämummiä tai -vaaria, ja koskeminen tai kiipeäminen kylämummin syliin.

Havaintamme, että vanhempien lasten läsnäollessa kylämummi tai -vaari antaa lasten ottaa itse kontaktin kylämummiin tai -vaariin, kun taas pienempien lasten läsnäollessa kylämummi tai -vaari tekee aloitteen useimmiten itse. Kylämummin ja -vaarin kontaktitavat olivat esimerkiksi peleissä neuvominen, konfliktitilanteissa avustaminen, lapsen työn kehuminen ja kannustaminen mukaan toimintaan. Huomasimme, kuinka sukupolvien välinen vuorovaikutus näkyi konkreettisesti, kun kylävaari kertoi lapsille isovanhempien erilaisista nimityksistä eri paikkakunnilla kuten ukki ja tuffa.

Mikäli lapset olivat kylämummin tai -vaarin toiminnassa mukana, he seisoivat tai istuivat lähellä kylämummiä tai -vaaria. Useimmiten kylämummiin tai -vaarin ei koskettu. Muutamassa tapauksessa kylämummin koskettiin ja koskemista

tapautui tyttöjen toimesta. Paimiossa ja Raisiossa lapset puhuivat aina suoraan kylämummille tai -vaarille. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa puhuminen tapahtui useimmiten vanhempien välityksellä, koska vanhemmat olivat lasten mukana ja lapset olivat pienempiä.

Toimintaympäristön vaikutus kylämummi- ja -vaaritoimintaan

Kolmantena havainnoinnin teemana oli toimintaympäristö. Keskityimme tarkastelemaan havainnointisapluunan avulla kolmea eri ympäristöä, jossa kylämummi tai -vaari toimii. Kysymyksemme näissä olivat:

1. Onko paikassa kaikille tilaa?
2. Minkälainen tila ylittäänsä on?
3. Kuinka paljon lapsia on?

Huomasimme, että jokaisessa toimintaympäristössä kaikille lapsille oli riittävästi tilaa toimia kylämummin tai -vaarin kanssa. Havaitsimme myös, että kylämummin tai -vaarin läheisyydessä olevat lapset olivat rauhallisempia ja jaksoivat keskittyä paremmin kuin ne lapset, jotka leikkivät muualla. MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran puuhakerhossa kylävaari vietti lasten kanssa aikaa toiminnasta riippuen kahdessa huoneessa peli- sekä liikuntahuoneessa. Raisiossa lapset olivat isossa leikkihuoneessa ja ruokailuhuoneessa, jossa kylämummin kanssa pelattiin.

MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa tilana toimi iso leikkihuone, kahvihuone sekä erikseen lapsille tarkoitettu askarteluhuone. Useimmiten lapset olivat havainnoinnin aikana vanhempien kanssa leikkihuoneen puolella. Kokonaisuudessa Paimiossa lapsia oli kymmenen paikalla. Raisiossa lapsia oli paikalla kymmenen. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa lapsia oli paikalla kuusi.

7 YHTEENVETO HAASTATTELUIDEN JA HAVAINNOINTIEN TULOKSISTA

7.1 Kylämummien ja –vaarin ja lasten välinen toiminta

Toiminta teemasta haastatteluiden ja havainnointien tulokset ovat osittain yhteneväisiä. Yleisemmät tekemisen kohteet kylämummien ja –vaarin kanssa lasten kertomana olivat pelaaminen, leikkiminen, jutteleminen ja ompeleminen. Havainnoimme lasten keskustelemaan kylämummin tai -vaarin kanssa erilaisista asioista, kuten omista kiinnostuksenkohteistaan, esimerkkeinä eläimet, pelit ja poliisit. Lipponen (2012, 33) mainitsee tutkimustuloksissaan, että lapset kertoivat kylämummien kanssa leikkivän, pelaavan ja lukevan heidän kanssaan.

Vastaustulosten perusteella MLL:n kylämummi- ja –vaaritoiminta tarjoaa lapsille peliseuraa, keskusteluseuraa ja ystävyyttä. Tutkimustulokset ovatkin yhtenäisiä kylämummi- ja –vaaritoiminnan etuihin lasten näkökulmasta. Kylämummi- ja -vaaritoiminta mahdollistaa kanssavuorovaikutuksen eri-ikäisten kanssa, antaa lapsille lisäsylin, kuuntelijan, keskustelukumppanin ja tuo iloa elämään. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 10.)

Havainnointitulosten avulla saimme lisää toimintaan liittyviä vastauksia. Havainnointituloksista selvisi, että pienet lapset askartelivat ja lukivat kylämummin tai -vaarin kanssa. Lasten ja kylämummien ja –vaarin vuorovaikutus rakentui kummallekin ikäryhmälle sopivan toiminnan kautta. Samanlaiseen tulokseen ovat päätyneet myös Heyman ja Gutheil (2008) omassa tutkimuksessaan. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa kylämummi vahti ajoittain lapsia vanhemman tehdessä jotain muuta.

Tutkimuksen ”sukupolvien kohtaamisia ja lasten vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa” tuloksista selvisi yhteisenä merkityksenä lapsille ja vanhuksille yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokeminen. Yhteenkuuluvuuden tunnetta lapset ja vanhukset osoittivat toisiaan kohtaan huumorin, auttamisen huolehtimisen, leikkimisen avulla sekä osallistumalla yhteisiin tilaisuuksiin ja juhliin. (Ukkonen-Mikkola 2011, 158.)

Kylämummi tai -vaari usein neuvoi lapsia pelitilanteissa, tai auttoi lapsia lasten välisissä konfliktitilanteissa, ja jokainen lapsi kuka sai halutessaan kylämummin tai -vaarin huomion itselleen. MLL:n kylämummi- ja -vaaritoiminnassa tuodaankin esille, että kylämummin ja -vaarin elämäkokemus tuo kärsivällisyyttä ja kykyä ohjata sekä neuvoa lapsia hankalienkin asioiden opettelussa (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 15). Kylämummi tai -vaari antoi lapsille erityistä huomiota ja kuunteli lasta sekä keskusteli lasten kanssa, millä edistettiin lasten osallisuuden toteutumista.

7.2 Lasten ehdotukset toiminnan kehittämiseksi

Lapset eivät olleet useimmiten tehneet kylämummin tai -vaarin kanssa sellaista asiaa, mitä eivät olleet ennen tehneet. Suurimmalla osalla ei myöskään ollut uusia toivomuksia siitä, mitä he haluaisivat tehdä lisää kylämummin tai -vaarin kanssa. Muutamia ehdotuksia kuitenkin löytyi, joita olivat poneilla leikkiminen, merirosvoleikki ja silkkipaperista ruusujen tekeminen. Moni lapsi halusi tehdä niitä asioita, mitä oli jo aikaisemminkin kylämummin tai -vaarin kanssa tehnyt.

Me tutkijoina olimme aidosti kiinnostuneita lasten kehittämis ehdotuksista toimintaan ja viemme ideat eteenpäin toimeksiantajille. Tällä tavoin edistimme lasten osallisuuden toteutumista, koska kuuntelimme lapsia ja tuimme heitä mielipiteiden ilmaisemiseen liittyen kylämummi- ja -vaaritoimintaan.

Mietimme kuitenkin sitä, että lasten voi olla vaikeaa keksiä ehdotuksia toimintaan. Turtiaisen (2001, 49) mukaan lapsille ei välttämättä tule mieleen, mitä tai miten he haluaisivat toimintaa muuttaa. (Horelli 1992, Turtiaisen, 2001, 49) mukaan mikäli tutkimuksessa pitää selvittää, miten lapset haluavat kehittää toimintaa, keinoina voisi käyttää haastatteluiden ja kyselyiden lisäksi valokuvaus-, piirros-, muovailu- ja kollaasitekniikoita, jolloin voisi syntyä monipuolisempaa tutkimusaineistoa.

7.3 Kylämummien ja -vaarien rooli ja vuorovaikutuksen toteutuminen kylämummi- ja -vaaritoiminnassa

Haastattelujen perusteella lasten mielestä kylämummi tai -vaari oli useimmiten mukava, kiva ja hauska. Myös Lipponen (2012, 33) kertoo lasten vastanneen kylämummin olevan mukava, kiva ja hauska. Hänen mielestään tämän tyyppiset vastaukset olivat odotettuja, koska 3-6 vuotiaiden kehitysvaiheessa lapsen käsitys muista ihmisistä on vielä jäsentymätön, ja enemmänkin tilannekohtainen.

Havainnoinnista saimme usein samoja tuloksia kuin haastatteluista, joten pystymme toteamaan, että lasten myönteiset puheet kylämummia tai -vaaria kohtaan näkyivät heidän ilmeissään ja eleissään. Lapset usein hymyilivät ja jokatelivat kylämummille ja -vaarille, ja kertoivat avoimesti asioistaan, mikä toi esille positiivisen vuorovaikutuksen. Dahlblom (2000, 106) sekä Holkeri- Rinkinen (2009, 216) ovat myös todenneet tutkimuksissaan, että lapset ja vanhemmat aikuiset käyttävät vuorovaikutuksessaan sanatonta viestintää paljon, ja se on erittäin tärkeää molemmille osapuolille.

Pohdimme, uskaltaisiko lapsi vastata kysymykseen, millainen kylämummi tai -vaari on, tuntemattomille ihmisille negatiivisesti, vai vastasivatko lapset juuri niin, koska ajattelivat, että niin pitää vastata. Toisaalta havainnoinnin avulla vastaukset olivat yhteneväisiä. Lapset eroavat siinä, miten paljon he yleensä haluavat olla aikuiselle tai tutkijalle mieliksi. Jotkut lapset yrittävät eri tavoin ennakoita, mitä aikuinen häneltä toivoo ja millainen käyttäytyminen olisi suotavaa. Lapset voivat myös tulkita eri tavoin mitä tutkija hänelle tutkimustilanteessa kertoo. (Ruoppila 1999, 38.)

Haastatteluissa kysyimme lapsilta, muistavatko he kylämummia tai -vaaria, ja vastauksista suurin osa oli myönteisiä. Havainnointien kautta havaitsimme, että monet lapset pyrkivät lähelle kylämummia tai -vaaria, jotkut myös koskettivat ja kiipesivät kylämummin syliin. Havainnointi sopii käytettäväksi silloin paremmin, kun tutkittavilla henkilöillä on kielellisiä vaikeuksia, esimerkiksi lapset. Havainnoinnin avulla voidaan myös tavoittaa sellaisia vastauksia, joista tutkittavat eivät halua kertoa. Erityisen hyvin havainnointi sopii vuorovaikutuksen analyysiin. Esimerkiksi me havainnoimme kylämummien ja -vaarien sekä lasten välistä toimintaa. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 38.)

Lapset kaipaavat vanhemman ihmisen läsnäoloa, koska niin moni lapsista haikautui kylämummin tai -vaarin lähelle, ja yksi tyttö jopa kiipesi kylämummin syliin. Holkeri-Rinkinen (2009, 214) on tutkimuksessaan ”Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa” todennut, että lapsen voi olla vaikea saada osakseen aikuisen huomio isossa päiväkotiryhmässä. Oman äänensä saaminen ja huomatuksi tuleminen osoittautuivat aika ajoin vaikeaksi. Tämä ei johtunut siitä, että aikuisilla ei olisi ollut halua huomata lasta vaan mahdollisuudet olivat monesti heikonlaiset.

Voidaankin ajatella, että kylämummit ja -vaarit voivat omalta osaltaan tarjota lapselle huomiota, hyväksyntää sekä pysyviä ja turvallisia aikuiskontakteja. Lapset ja kylämummit ja -vaarit tekevät yhdessä paljon asioita ja oppivat toisiltaan. Lasten osallisuudessa korostuu vastavuoroisuus, aito kohtaaminen ja kiinnostus toisen ajatuksista sekä tärkeäksi kokemista asioista. Osallisuus on myös yhdessä tekemistä ja kokemista. (Kauppinen ym. 2011, 6.)

Huikkonen ym. (2010, 42–43) kertovat, että tutkimuksen perusteella vastaajat pitivät tärkeänä isovanhempi-ikäisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Suurin osa koki positiiviseksi sen, että toimintaan osallistuu erilaisia ihmisiä, joita yhdistää halu antaa aikaansa lapsille. Lapset olivat rauhallisempia kylämummin tai -vaarin kanssa, ja useimmat hakeutuivat heidän seuraansa, josta voimme päätellä että lapset välittivät kylämummista tai -vaarista, ja heidän läsnäolonsa oli lapsille tärkeää.

Jokaisessa paikassa vain osa lapsista oli vuorovaikutuksessa kylämummin tai -vaarin kanssa oma-aloitteisesti. Toisaalta siten kylämummilta tai -vaarilta riitti jokaiselle lapselle huomiota. Lehtisen (2000, 84) mukaan lapset hakeutuvat useimmiten sinne, missä on erilaista toimintaa meneillään ja ovat motivoituneita osallistumaan vuorovaikutuksen.

Sukupolvien välinen vuorovaikutus näkyi konkreettisesti, kun kylävaari kertoi lapsille isovanhempien erilaisista nimityksistä eri paikkakunnilla, kuten ukki ja tuffa. Bronfenbrennerin (1981, 5) mukaan olisi tärkeää, että rakennettaisiin enemmän paikkoja, missä eri sukupolvet voivat kohdata. Lapsen nähdessä erilaisia ja eri-ikäisiä ihmisiä ympärillään, hän ymmärtää omaa sisäistä rooliaan ja omaa identiteettiään suhteessa sosiaaliseen ympäristöön. Hän oppii kohtaamalla toisia ihmisiä. Vuorovaikutuksessa korostuu vuorovaikutussuhteen vastavuoroisuus, vahva ja kestävä tunneside sekä tasapainon siirtyminen kehittyvän yksilön suhteen. Lipponen (2012, 41) mainitsee, että kylämummin tai -vaarin rooli perinteiden vaalijana oli yksi tärkeimmistä rooleista sukupolvityön kannalta. Kylämmummit tai -vaarit voivat opettaa lapsille esimerkiksi erilaisia taitoja vanhoilta ajoilta.

Kylämummille tai -vaarille lapsi pystyy kertomaan asioistaan. Havainnointien kautta selvisi myös, että kylämmummit ja -vaari kehuivat lasten töitä ja kannustivat mukaan toimintaan. Nivalan (2010, 19) mukaan osallisuutta päiväkodissa voidaan edistää päivittäisten toiminnan käytännöissä kuuntelemalla lapsia, sekä huomioimalla ja kunnioittamalla heidän mielipiteitään.

Haastattelujen tulosten perusteella saimme lapsilta selville, mitä heidän mielessään kylämummi tai -vaari tarkoittaa. Monet lapsista vastasi kylämummin tai -vaarin tarkoittavan käyvän kylässä. (Kirmanen 1999,199) toteaa, että pienen lapsen ajattelu on konkreettista, se ei sisällä abstraktin ajattelun tuomaa etäisyyttä, mikä voi selittää lapsien vastauksia kysymykseen, mitä kylämummi tai -vaari tarkoittaa.

Pari lapsista kertoi oppineensa kylämummilta tai -vaarilta hyviä juttuja, ompelemista ja ystävyyttä. Suurin osa ei kuitenkaan kokenut oppineensa mitään uutta. Aikuiselta vaaditaan lapsen osallisuuden edistämiseksi kunnioittamista, ja sellaisen ilmapiirin luomista lapsen kohtaamiseen, että lapsi voi tuntea aikuisen arvostavan hänen ajatuksiaan. (Nivala 2010, 19.) Havainnoinnista saimme selville, että vanhempien lasten läsnäollessa kylämummi tai -vaari antoi lasten itse ottaa kontaktin kylämummiin tai -vaarin, kun taas pienemmän lapsen läheisyydessä kylämummi tai -vaari itse otti kontaktin. Työn kehuminen ja kannustaminen mukaan toimintaan tuli esille havainnoinnin kautta. Pillin havainnoidessa lasten ja kylämummin välistä vuorovaikutusta, hän huomasi, että lapset eivät ihmetelleet kylämummin läsnäoloa, vaan suhtautuivat häneen hyvin luontaisesti ja ujostelematta. Lapset ottivat kylämummin mukaan leikkeihin kantamalla kylämummille muun muassa erilaisia leluja. (Pilli 2010, 36.)

7.4 Toimintaympäristön vaikutus kylämummi- ja -vaaritoimintaan

Ympäristö -teemaa vain havainnoimme ja saimme selville, että toimintaympäristöllä oli erilaisia vaikutuksia MLL:n kylämummi- ja -vaaritoimintaan. Esimerkiksi tilan koolla ja kylämummien tai -vaarien persoonalla oli suuri merkitys toimintaan. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa lapset olivat useimmiten vanhempien kanssa leikkihuoneen puolella havainnointien tapahtuessa. Paimiossa oli kokonaisuudessaan lapsia kymmenen paikalla, jotka kaikki osallistuivat tutkimukseen. Raisiossa lapsia oli myös kymmenen, mutta vain kuusi antoi luvan lasten haastatteluihin ja havainnointeihin. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa lapsia oli kuusi.

Keskityimme havainnoinnin kautta tarkastelemaan, kuinka monta lasta osallistui toimintaan samalla kertaa. Saimme selville, että kaikki lapset olivat paikalla kylämummin tai -vaarin kanssa ainoastaan silloin, kun toimintaa ohjasi henkilökunta esimerkiksi aamupiirissä. Lasten ollessa kylämummin tai -vaarin seurassa oma-aloitteisesti toimintaan osallistui pieni määrä lapsia noin 3-5 lasta. Pilli (2010, 36) mainitsee tutkimuksessaan, että havainnoidessaan lasten ja kylämummien toimintaa, kaikki lapset eivät osallistuneet toimintaan kylämummin kanssa; vain ne, jotka halusivat tulla toimintaan mukaan. Esimerkiksi kylämummien aloittamassa sadun luentaa neljä lasta liittyi kylämummien seuraan.

Tarkastelimme myös tilan suuruutta, minkälainen tila ylipäättänsä on ja kuinka paljon lapsia tilassa on. Kaikissa toimintaympäristöissä lapsille oli riittävästi tilaa toimia kylämummin tai -vaarin kanssa, koska toimintaan osallistui kerrallaan aina pieni määrä lapsia. Lapsen kehitykseen vaikuttaa olennaisesti ympäristön laatu. Lasten älykkyys ja käytettävät opetusmenetelmät eivät ainoastaan vaikuta lapsen onnistumiseen oppimisessa vaan myös se, millaisia mahdollisuuksia tarjoaa se konkreettinen tila, missä lapset viettävät aikaansa. (Kokljuschkin 2001, 69.)

Kylämummin tai -vaarin läheisyydessä lapset olivat myös rauhallisempia ja jaksivat keskittyä paremmin. Yhden äidin vastaus kysymykseen, mitä hyötyä kylämuumi- ja -vaaritoiminnasta on lapselle, oli että hän on huomannut normaalisti melko äänekkäiden ja vilkkaiden lasten rauhoittuvan hetkeksi, esimerkiksi silloin, kun kylämuumi alkaa lukea satua. (Pilli 2010, 40.)

Havainnointien sekä haastattelun perusteella kylämummien ja -vaarin omat mieltymykset ja persoona sekä toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet vaikuttivat myös osaltaan siihen, mitä lapset tekivät kylämummien tai -vaarin kanssa toimintaympäristöissä. Esimerkiksi monet lapset Raisiossa mainitsivat ompelamisen, koska se kuului mummin erityiseen osaamiseen. Paimiossa taas lapset pelasivat paljon pelejä, kun toimintaympäristössä niitä oli paljon.

Tilat olivat jokaisessa paikassa erilaiset. MLL:n Paimion paikallisyhdistyksen Perhekeskus Hattaran puuhakerhossa -vaari oli lasten kanssa joko peli, tai lii-

kuntahuoneessa toiminnasta riippuen. Raisiossa lapset olivat isossa leikkihuoneessa sekä ruokailuhuoneessa, jossa pelattiin kylämummin kanssa. MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa tilana toimi iso leikkihuone, kahvihuone sekä erikseen lapsille tarkoitettu askarteluhuone.

Lasten osallisuuteen liittyy vahvasti toimintaympäristö. Jokaisessa havainnointipaikassa lapsilla oli riittävästi tilaa, ja kylämummit ja -vaari antoivat aikaa ja loivat turvallisuuden tunnetta, mikä aiheutti sen, että lapset rauhoittuivat kylämummin tai -vaarin seurassa. Kauppinen ym. (2011, 4) mainitsevatkin lasten osallisuuden toteutuessa, että toimintaympäristön pitää olla lapsiystävällinen, ja mahdollisuuksia tarjoava.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen reliaabeliuksella tarkoitetaan mittaustulosten toistavuutta. Tällä siis tarkoitetaan sitä tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan kohentaa sillä, että tutkija selostaa tarkasti tutkimuksen toteuttamisen, jossa ilmenee kaikki tutkimuksen vaiheet. On tärkeää mainita aineiston tuottamisen olosuhteet selvästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsijärvi ym. 2007, 216–217.) Kirjoitimme selkeästi mitä teimme ennen varsinaista tutkimusten toteuttamista ja jokaisesta haastattelu ja havainnointitilanteesta kerroimme tarkasti ja rehellisesti miten ne menivät ja miten ne toteutimme.

Luotettavuutta voidaan myös parantaa vertailemalla kahden eri tutkittavien tuloksia (Hirsijärvi ym. 2007, 216–217). Me toteutimme tutkimuksen kahdestaan, jolloin esimerkiksi tehdessämme havainnointien analyysseja vertailimme molempien kirjoittamia havainnointimuistiinpanoja. Validiuksella eri tutkimuksen pätevyydellä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata. Laadullisessa tutkimuksessa validiutta voidaan parantaa käyttämällä useita menetelmiä. (Hirsijärvi ym. 2007, 216–217.)

Mietimme tarkkaan ennen tutkimuksen toteuttamista miten haastattelisimme lapsia. Käytimme myös osallistumatonta havainnointia aineiston keräämisessä, jolla saimme myös lisää aineistoa. Käytimme kahta tutkimusmenetelmää ja meitä oli myös kaksi tutkijaa, jolloin tutkimuksen validius parani.

Tehdessämme lapsiin kohdistuvaa tutkimusta on meidän huomioitava se, että vaikkapa päätösvalta lasten osallistumisesta tutkimukseen on heidän huoltajillaan sekä tarvittaessa muilla aikuisilla ei silti pidä unohtaa sitä, että lapselta on myös oltava oikeus kieltäytyä tutkimuksesta. (Kirmanen 1999, 28–29.) Ennen tutkimuksen toteuttamista lähetimme lasten vanhemmille saatekirjeen, jossa kerroimme tutkimuksestamme ja vanhemmat saivat kirjoittaa lupa-lappuun halusivatko he, että heidän lapsensa osallistuisi tutkimuksemme toteutukseen. Saatekirje vanhemmille ja yhteistyökumppaneille on (liite 1) ja lupa-lappu on

(liite 2) Sanoimme lapsille haastattelun alussa, että heidän ei ole pakko osallistua haastatteluun ja haastattelun saa koska tahansa lopettaa. Haastattelimme ja havainnoimme ainoastaan niitä lapsia, joilta saimme luvan.

Lapsiin liittyvissä tutkimuksissa korostuu myös lasten ja aikuisten erilainen valta. Lapsilla on vain vähän yhteiskunnallista valtaa he eivät voi kritisoida havainnoja eivätkä niiden tulkintoja. Tutkijan on mietittävä, mitä lapset hyötyvät tutkimuksesta ja miten lasten yksityisyys (anonymiteetti) ajetaan suojata ja luottamuksellisuus turvata. Lapsia pitää suojata kaikilta mahdollisilta ajateltavissa olevilta haitoilta, joita tutkimuksesta saattaa seurata. (Kirmanen 1999, 28–29.)

Tutkimustietojen on ehdottomasti oltava luottamuksellisia: tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei tule luovuttaa ulkopuolisille, eikä tietoja pidä käyttää muuhun, kuin luvattuun tarkoitukseen. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden on jäätävä nimettömiksi, elleivät he ole antaneet erikseen lupaa identiteettinsä paljastamiseen. Ennen kaikkea osallistujilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa: tutkijan pitää noudattaa lupaamiaaan sopimuksia, eikä hän saa vaarantaa tutkimuksen rehellisyyttä. (Tuomi 2007, 145–146.) Tutkimusessamme kohderyhmän anonymiteeteista pidettiin kiinni koko tutkimusprosessin ajan, eikä aineistosta lainatusta sitaateista pysty tunnistamaan yksittäisiä henkilöitä.

Tutkijan tulee muistaa, ettei hän vähättele muiden tutkijoiden osuutta julkaisuisissa, eikä myöskään viittaa puutteellisesti aikaisempiin tutkimustuloksiin. Tutkijan on hyvä pitää mielessä, että tutkimustulokset ja menetelmät raportoidaan selvästi, tulokset kirjataan hyvin, eikä samoja tuloksia julkaista uusina. (Tuomi 2007, 145–146.) Yhteenveto haastatteluiden ja havainnointien tulokappaleessa kävimme läpi tarkasti muita tutkimuksia, jotka liittyivät aiheeseemme ja vertailimme tuloksia.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen toteutuksen arviointi

Tutkimusprosessi on ollut pitkä, mutta opettavainen ja palkitseva meille tutkijoille. Olemme alusta asti olleet innoissamme tutkimuksemme aiheesta ja into on säilynyt loppuun asti. Tutkimuksen tavoitteena oli saada lasten ääni kuuluviin ja edistää sukupolvien välisen vuorovaikutuksen toteutumista. Tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten lapset kokevat MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja –vaaritoiminnan. Saimme lapsilta vastauksia, mutta mietimme, että lapsinäkökulma olisi tullut paremmin esille, jos lapsia olisi saatu enemmän haastatteluihin sekä aikaa tutkimukseen toteuttamiseen olisi ollut enemmän. Kuitenkin tärkeää oli, että ne lapset, jotka osallistuivat tutkimukseen, kokivat että heitä kuunnellaan.

Tutkimuksen myötä että MLL:n Varsinais-Suomen piirin alueella toimivat paikallisyhdistykset, missä kylämummi ja –vaaritoimintaa järjestetään saivat tulevaisuutta varten konkreettisia kehittämis ehdotuksia lapsilta. Esimerkiksi Raision kaupungin Varppeen lastentarhan Mustarastas lapsi ryhmässä voi kylämummi lasten kanssa tehdä jollakin kerralla silkkipapereista hienoja ruusuja, kuten yksi lapsi oli toivonut.

Tutkimuksen alussa tunsimme jo, että kylämummi- ja -vaaritoiminta on tärkeää vapaaehtoistyötä. Tutkimuksen edetessä ja varsinkin kenttätöiden jälkeen meille vahvistui se, että kylämummi- ja –vaaritoiminta on lasten näkökulmasta merkityksellistä. Havainnoinnin ja haastatteluiden perusteella tulokset osoittivat juuri sen, että kylämummi- ja –vaaritoiminta tarjoaa lapsille monia etuja, joista tutkimuksen tulosten perusteella nousi erityisesti nämä asiat esille: Kylämummi- ja –vaaritoiminnalla annetaan lapsille lisäsyli, kuuntelu, peli tai keskustelukumppani, tuodaan iloa lasten elämään ja lapset saavat tietoa perinteistä Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2007, 8).

Jatkotutkimusaiheiksi tutkimuksemme pohjalta ehdottaisimme, että lasten vuorovaikutusta kylämummeihin ja -vaareihin voitaisiin havainnoida pidemmän aikaa ja haastatteluja toteutettaisiin pidemmällä aikavälillä. Menetelminä voitaisiin käyttää esimerkiksi lasta osallistavaa menetelmää eli sadutusta. Aihetta voitaisiin tutkia myös niin, että kysyttäisiin työntekijöiden ja lasten vanhempien mielipiteitä kylämummi- ja – vaaritoiminnasta sekä tutkimustuloksia verrattaisiin.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus

Koko tutkimuksen ajan huomioimme tutkimuksen liittyviä etiikka-asioita. Lapset osallistuivat vapaaehtoisesti tutkimukseen ja tutkittavien anonymiteetti suojattiin. Kahdestaan tekeminen vahvisti eettistä kehittämistoimintaa, sillä omia valintoja ja mielipiteitä tuli aina perustella toiselle. Tarkkailimme myös toisiamme, ettemme haastattelutilanteissa johdatelleet lapsia vastaamaan tietyllä tavalla. Tehdessämme haastatteluja lapsille, saimme lapsiin luotua avoimen vuorovaikutussuhteen, koska lapset esimerkiksi kertoivat meille mielellään omista harrastuksistaan. Kävimme kahdessa toimintaympäristössä tutustumassa lapsiin ennen tutkimuksen varsinaista toteutusta ja havaitsimme sen olevan hyödyllistä. Ne lapset jotka muistivat meidät, eivät jännittäneet haastattelutilanteessa enää niin paljoa.

Valitsimme tutkimusmenetelmät, jotka edistivät tutkimuksen luotettavuutta. Huomasimme kuitenkin, että havainnointitilanne yhdessä toimintaympäristössä ei ollut niin objektiivinen kuin olisi voinut olla, jolloin havainnointitilanne ei ollut niin aito ja tulokset ehkä sitä kautta vääristyivät. Mietimme myös, sitä uskaltaivatko lapset kertoa tuntemattomille henkilöille negatiivisia vastauksia vai antavatko he sellaisia vastauksia, joita odottavat meidän haluavan?

9.3 Itsearviointi

Yhteistyömme on tutkimuksemme ajan toiminut erittäin hyvin. Vaikka meillä on ollut välimatkaa toisiimme olemme hoitaneet asiat ajalleen ja sovitusti. Toesimmekin, että täydensimme hyvin toisiamme opinnäytetyön prosessin ajan. Parannettavaa löysimme myös yhteistyön toteuttamisessakin. Meidän olisi pitänyt etukäteen valmistautua paremmin haastattelutilanteeseen yhdessä. Aluksi jännitimme itse tilannetta ja voi olla, että lapset aistivat meidän jännityksemme. Havainnoinnissa kumpikin meistä oli tehnyt paljon samankaltaisia havaintoja mutta eroavaisuuksiakin havainnoinneista löytyi.

Olemme pitäneet tiiviisti yhteyttä opettajiin, toimeksiantajaan ja ottanut vastaan vertaisarvioinnista tulevaa palautetta. Kokoajan olemme pyrkineet kehittämään tutkimustamme parhaalla mahdollisella tavalla. Aikataulun suunnittelu, kriittinen arviointi ja toiminnan muuttaminen tarvittaessa on auttanut meitä tutkimuksen toteuttamisessa.

Kehittämiskohtana havaitsimme, että meidän olisi pitänyt aikaisemmin ottaa yhteyttä tutkimuspaikkoihin, jolloin olisimme huomanneet, että alun perin suunniteltu päiväkotiei soveltunut tutkimusta varten sekä MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhekeskus Marakatissa ei ollut soveltuva haastattelutilanteisiin. Tällöin olisimme ehkä saaneet vielä tilalle uuden paikan tutkimuksen toteuttamiseen. Olisi myös säästänyt aikaa ja ehkä haastateltavia lapsia olisi tullut enemmän jos olisimme ottaneet aikaisemmin yhteyttä toimintapaikkoihin. Luotimme luultavimmin liikaa toimeksiantajiin mielipiteisiin toimintaympäristöjen sopivuudesta tutkimuksen toteuttamiseen.

9.4 Ammatillinen arviointi

Tutkimuksen avulla saimme uusia valmiuksia tutkimustyöhön. Emme olleet ennen toteuttaneet tutkimusta ja meidän piti vielä haastatella sekä havainnoida lapsia, jolloin harjaannuimme käytännön tutkimuksen toteuttajina. Seuraavan kerran, kun lähdemme toteuttamaan tutkimusta, osaamme jo huomioida joitakin asioita mitä lapsein liittyvään tutkimukseen sisältyy, esimerkiksi sopivien toimipaikkojen etsiminen ajoissa, lapsein tutustuminen ennen tutkimusta ja lupalapujen lähettäminen tarpeeksi ajoissa. Sosionimin tutkimukselliseen kehittämisosaamiseen ydiosaamisena onkin, että sosionomi on sisäistänyt reflektiivisen, tutkivan ja kehittävän työotteen. (Sosiaaliportti 2012.)

Lasten osallisuuden merkityksen ymmärtäminen on ollut osa ammattilista kasvuaamme. Aikuisten pitäisi enemmän kuunnella lasten mielipiteitä toiminnan suunnittelussa ja lasten näkökulmien saamisessa on käytettävä erilaisia menetelmiä. Sosionomin ydiosaamiseen kuuluukin, että sosionomi osaa tukea kansalaisten osallisuutta ja kykenee osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Asiakkaan osallisuutta tukeva ammatillinen vuorovaikutus ja yhteissuhteen luominen on tärkeä osa myös sosionomin työtä. (Sosiaaliportti 2012.) Tutkimuksen kautta MLL:n kylämummi- ja -vaaritoiminta tuli erityisen tutuksi ja sitä kautta myös sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edut. Tutkimuksemme aihe soveltui hyvin lapsi-, nuoriso- ja perheytyön suuntautumisvaihtoehtoon, koska tutkimuskohderyhmänä olivat pienet lapset ja keskityimme lasten näkökulmaan tutkimuksessamme.

LÄHTEET

Alanen, L. 2007. Polvesta polveen. Sukupolvi sosiologisena käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 3. painos. Tampere: Vastapaino, 97–115.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa: Ruusu-vuori, J. & Tiitula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145–162.

Aronsson, K. & Hundeide, K. 2002. Relational rationality and children's interview responses. *Human Development* 45, 174–186.

Aula, M. 2007. Puhe MLL:n Lapsen oikeuksien päivän seminaarissa Helsingissä. Viitattu 3.10.2012 <http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/-/view/1395865>.

Aula, M. 2008. Lapsivaltuutetun katsaus lasten osallistumisen tilaan. Teoksessa: Sosiaaliterveysministeriö. Lapsella on oikeus osallistua. Lapsivaltuutetun vuosikirja 2008. Helsinki: Yliopistopaino, 64–69. Viitattu 3.10.2012 http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=101293&name=DLFE-8413.pdf.

Aula, M. 2011. Lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Luento Pohjois-Suomen varhaiskasvatuspäivät Oulussa 5.5.2011. Viitattu 3.10.2012 http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=1159425&name=DLFE-15707.pdf.

Bronfenbrenner, U. 1981. (toim.) Kurt Luscher Sosialisatiotutkimus. Espoo: Weilin+Göös.

Dahlblom, T. 2000. Sukupolvet kohtaavat – tapaustutkimus lasten ja vanhusten yhteisestä palvelutalosta. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 31.10.2012 <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/18142>.

Dieckmann, M. 2002. Ikiomat isovanhemmat. Klaukkala: Recallmed Oy.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY.

Grönfors, M. 2010. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa: Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. uudistettu ja täydennetty painos. PS-Kustannus: Jyväskylä, 154–170.

Forrester, M. 2002. Appropriating cultural conceptions of childhood. *Participation in conversation*. *Childhood* 9, 255–276.

Hallintolaki 6.6.2003/434.

Heyman, J. & Gutheil, I. 2008. "They touch our hearts": the experiences of shared site inter-generational program participants. *Journal of Intergenerational Relationships* 6(4), 397–412.

Hellsten, K. 1998. Sosiaalisen pääoman käsitteestä. Teoksessa: Kajanoja, J & Simpura, J. (toim.) Sosiaalinen pääoma. Helsinki: Yliopistopaino, 29–36.

Hirsijärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2001. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holkeri- Rinkinen, L. 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Väitöskirja. Viitattu 31.10.2012 <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7692-1.pdf>.
- Horelli, L. 1992. Lapset ympäristön tutkijana. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Hotari, K.; Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 117-132.
- Huikkonen, T.; Sipura, A. & Örn, T. 2010. Kylänummi- ja vaari lapsen tukena päiväkodissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.10.2012 https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/15204/sipura_anna.pdf?sequence=1.
- Hyyppä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- James, A & James, A. 2008. Key concepts in childhood studies. Thousand Oaks (CA): Sage Publications.
- Järventie, I & Sauli, H. 2001. Johdanto. Teoksessa: Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. 1 painos. Helsinki: WSOY, 7-17.
- Kalliomaa, M. 2008. Sukupolvien ketju kannattelee. Teoksessa Sassi, P.; Tarkkonen, T. & Väijä, K. (toim.) Lapsi ja isovanhemmat- puheenvuoroja isovanhemmudesta. Espoo: Cultura Oy, 42-46.
- Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa: Karlsson, L & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 17-63.
- Kauppinen, R.; Sommeros-Piironen, J. Vainio, J. Mäkelä, P. Vilmiä, F. & Kataja, E. 2011. Lapsen ääni-tarina minulta. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. Viitattu 16.5.2012 http://pelastakaa-lapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/9dac3ac58fa75914bfcba35b4b9ccd76/1337249857/application/pdf/593507/lapsen_aani_tarina%20minulta_web%20161111.pdf.
- Kiilakoski, T. 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa: Gretscher, A. & Kiilakoski, T. (toim.) 2007. Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto. Hakapaino Oy, 8-20.
- Kiili, J. 2006. Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä studies in education, psychology and social research 283. Viitattu 3.10.2012 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13311/9513924009.pdf?sequence=1>.
- Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena - kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa: Ruoppila, I.; Hujala, E., Karila, K., Kinos, J. Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy, 194–217.
- Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotit. 1 painos. Helsinki: Tammi.
- Kurki, L. 2008. Innostava vanhuus. Helsinki: Finn Lectura.
- Laato, M. 2010. Sukupolvien välistä yhteisöllisyyttä. Lapset ja isovanhempi- ikäiset Mannerheimin Lastensuojeluliiton Sukupolvet kohtaavat –kerhossa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.10.2012

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23457/Laato_Marjareetta.pdf?sequence=1.

Lagström, H. 2010. Lapset ja nuoret pitkittäistutkimuksissa - eettisten kysymysten pohdintaa. Teoksessa: Lagström, H.; Pösö, T. Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 118-130.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lehtinen, A. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: SopHi.

Lipponen, J. 2012. Mannerheimin lastensuojeluliiton Kylämummi- ja vaaritoiminnan merkitys. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Mikkeli: Mikkelin Ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.10.2012

<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46249/Mannerheimin%20Lastensuojeluliiton%20Kylamummi%20ja%20-vaaritoiminnan%20merkitys.pdf?sequence=1>.

Martikainen, M. 2003. "Vielä yks lusikallinen". Lasten ja aikuisten kohtaaminen ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 291. Viitattu 1.6.2012

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13333/951392663X.pdf?sequence=1>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2007. Sukupolvet lapsuuden tukena. Opas kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen. Helsinki. KA Järvenpää Oy.

Metsämuuroinen, J 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Metsämuuroinen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

MLL Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011. Kylämummit ja -vaarit. Viitattu 1.3.2012

[http://www.mll.fi/perheille/kylamummit ja vaarit](http://www.mll.fi/perheille/kylamummit-ja-vaarit).

Moilanen, J. 2005. Lapset ja aikuiset kumppaneina – Sukupolvet verkoksi -hanke 2002–2004.

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 17.5.2012

www.koskeverkko.fi > Julkaisut > LAPSET JA AIKUISET KUMPPANEINA – Sukupolvet verkoksi -hankkeen loppuraportti.

Malone, K & Hartung, C. 2010. Challenges of participatory practice with children. Teoksessa: Percy- Smith, B. & Thomas, N. (toim.) A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from theory and practice. London: Routledge, 24-38.

Moilanen, J. 2006. Mentorointi ja sukupolvityö ehkäisevän lastensuojelun käytäntönä. Teoksessa: Forsberg, H.; Ritala- Koskinen, A & Törrönen, M. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia , menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-Kustannus, 149-164.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Thomas, N. 2000. Children, Family, and the State : Decision-Making and Child Participation. Gordonville: St. Martin's Press. Viitattu

22.10.2012.<http://site.ebrary.com.ezproxy.turkuamk.fi/lib/turkuamk/docDetail.action?docID=10057409>.

Nivala, E. 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa: Tanskanen, I. & Timonen- Kallio, E. (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu, 18-25.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä!? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 7. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Pilli, O. 2010. Varaisovanhemmudesta iloa sekä isoille ja pienille: kylämummi- ja –vaaritoiminnan käynnistäminen Seinäjoella. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Seinäjoki: Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.10.2012
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22715/Pilli_Outi.pdf?sequence=1.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities, and obligations. *Children & Society* 15 (2), 107-117.

Rantala, K. Osallisuuden kokemuksia ja kokeiluja. 2011. Teoksessa: Nurmi, S & Rantala, K. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus Oy, 137-181.

Reiman- Salminen, K. 2008. Sukupolvien ketju kannattelee. Teoksessa: Sassi, P.; Tarkkonen, T. & Vaijärvi, K. (toim.) Lapsi ja isovanhemmat- puheenvuoroja isovanhemmudesta. Espoo: Cultura oy, 47–57.

Rippstein, K. 2008a. Yhteisöllinen isovanhemmuus hyödyttää sekä lapsia, että aikuisia. Sukupolvien välinen vuorovaikutus tärkeää. *Turun Sanomat* 20.10.2008.

Rippstein, K. 2008b. Yhteisöllinen isovanhemmuus. isovanhempi- ikäisten näkökulmia sukupolvia yhdistävään toimintaan. Turun yliopisto. Aikuiskasvatustiede. Pro gradu-tutkielma.

Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Ruoppila, I.; Hujala, E. , Karila, K., Kinos, J. Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy, 26-51.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. . KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.3.2012
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Satka, M. & Moilanen, J. 2004. Lasten mukaan ottamisen ja ulosjättämisen paikat - suomalaisten sukupolvisuhteiden siirtymät ja lasten asema. Teoksessa: Helne, T.; Hänninen, S. & Karjalainen, J. (toim.) Seis yhteiskunta- tahdon sisään! Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 125-148.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Aina on oikea ikä! Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien

välisen solidaarisuuden eurooppalainen teemavuosi 2012 SUOMEN KANSALLINEN TOIMINTASUUNNITELMA .Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 3.10.2012
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-17206.pdf.

Sosiaaliportti 2012. Sosionomi (AMK) -tutkinto. Viitattu 6.11.2012 http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suomi, A. 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–186.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta. Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väitöskirja.

Unicef 2009. YK:n yleissopimus LAPSEN OIKEUKSISTA. Viitattu 6.11.2012
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.

Vehkalahti, K.; Rutanen, N. Lagström, H. & Pösö, T. 2010. Kohti eettisesti kestävä lasten ja nuorten tutkimusta. Teoksessa: Lagström, H.; Pösö, T. Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 10-24.

Tämä on saatekirje teille hyvät yhteistyökumppanit ja vanhemmat.

Olemme Nora Oksa ja Milla Korvenpää, Turun Ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomi opiskelijoita ja suuntautumisvaihtoehtonamme on lapsi-nuoriso ja perhetyö. Nyt olemme opinnoissamme siinä vaiheessa, että on tullut lopputyön eli opinnäytetyön aika. Toteutamme opinnäytetyömme yhdessä MLL:n Varsinais-Suomen piirin kanssa. Opinnäytetyömme aiheena on MLL:n järjestämä kylämummi- ja vaaritoiminta. Selvitämme tutkimuksessamme, mikä on lapsen näkökulma kylämummi- ja vaaritoiminnasta. Tutkimus on laadullinen tutkimus, koska keräämme tietoa pienestä joukosta haastattelun ja havainnoinnin avulla. Tutkimuksessa selvitämme: mikä merkitys toiminnalla on lapsille, mikä lasten mielestä on ollut toiminnassa mukavaa ja onko lapsilla uusia ideoita toiminnan kehittämiseksi.

Tutkimusta varten haastattelemme lapsia. Haastattelun aikana kirjoitamme muistiinpanoja ja myös nauhoitamme haastattelut. Haastattelut suoritamme joko yksilö tai parihaastatteluna. Haastattelujen lisäksi havainnoimme kylämummi- ja vaaritoimintaa, jossa lapset ovat mukana sekä samalla valokuvaamme ja mahdollisesti myös videoimme kylämummi- ja vaaritoimintaa. Tutkimusta toteutamme neljässä eri paikassa: Raisiossa kahdessa eri päiväkodissa, Paimion kerkossa sekä Turun perhekeskus Marakatissa. Kaikki tiedonkeruut haastattelut, havainnoinnit ja kuvaamisen toteutamme huhtikuun ja toukokuun välisenä aikana. Tarkemmat päivämäärät selviävät myöhemmin.

Meillä on MLL:n Varsinais-Suomen piirin kanssa sopimus, jonka mukaan tutkimuksemme materiaali omistusoikeus kuuluu myös MLL:lle ja olemme siten saaneet heiltä luvan tehdä tiedonkeruuta MLL:ää varten. Opinnäytetyömme valmistuttua se julkaistaan Internetissä ja materiaali on siten julkista. Toki voimme myös erotella niin, että opinnäytetyön tekstiosuus on ainoastaan julkinen ja kokomateriaali (kuvat teksteineen) jää kouluun vain opettajien luettavaksi. Mikäli ette halua, että kuvia julkaistaan Internetissä, ilmoittakaa siitä joko

meille tai päivähoidon henkilökunnalle mahdollisimman pian. Ilmoituksen voi laittaa lupalappuun. Lupalaput tulisi palauttaa päivähoidon henkilökunnalle 12.4 mennessä. (Lupalappu on saatekirjeen liitteenä). Toivomme että suhtaudutte myönteisesti lupien antamiseen, jotta saamme mahdollisimman paljon aineistoa tutkimustamme varten. Luvan antaminen tarkoittaa siis sitä, että saamme haastatella lapsia, havainnoida kylänummi- ja vaaritoimintaa jossa lapset ovat mukana ja kuvata sekä videoida kylänummi- ja vaaritoimintaa.

Mikäli teillä on kysyttävää liittyen tutkimukseemme, toivomme että otatte rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin: Nora Oksa puh. XXX XXX XXXX ja Milla Korvenpää puh. XXX XXX XXXX

Kuvaus- ja julkaisulupa

Kuvaus- ja julkaisulupa

Kuvausluvan voi antaa yli 18-vuotias henkilö itsestään, alaikäisen lapsen kuvausluvan antaa lapsen huoltaja. Sallimalla kuvaamisen annat MLL:n Varsinais-Suomen piirille käyttöoikeuden kuviin ilman myöhempääkään korvausvaatimusta.

Kuvia ei käytetä kaupallisiin tarkoituksiin. Valokuvissa esiintyvät tunnistettavat ihmiset esitetään aina myönteisessä asiayhteydessä ja MLL:n arvojen mukaisesti.

Annan **Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirille** luvan kuvata

☐ Lastani ☐ Itseäni

Annan **Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirille** luvan käyttää lapseni kuvaa / kuvaani

- ☐ Internetissä (varsinaissuomenpiiri.mll.fi, perhetaloheideken.fi)
- ☐ Markkinoinnissa / mainonnassa (esitteet, mainokset..)
- ☐ Viestinnässä (tiedotteet, koulutusmateriaalit, raportit..)

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys
(nimeä ei mainita kuvan yhteydessä)

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Varsinais-Suomen piiri

Teemahaastattelulomake

Haastatteluun virittäydytään lämmittelykysymyksillä ja haastattelun aikana lapset saavat piirtää kylämummiin tai vaarin liittyvän kuvan, mikäli haluavat. Kyselemme myös aluksi minkälainen aamu lapsella on ollut? Sekä kerromme tutkimuksesta lisää.

TAUSTATIEDOT

- Nimi
- Ikä
- Sukupuoli
- Toimintapaikka

TOIMINTA

- Oletko jo ehtinyt tänään tekemään jotain kylämummin tai kylävaarin kanssa?
- Mitä on kivaa/ei ole kivaa tehdä kylämummin tai kylävaarin kanssa?
- Mitä haluaisit/et haluaisi tehdä lisää kylämummin tai kylävaarin kanssa?

VAPAAEHTOISEN ROOLI

- Minkälainen kylämummi tai kylävaari on?
- Mitä tarkoittaa mielestäsi sana kylävaari tai kylämummi?
- Oletko oppinut kylämummilta tai vaarilta jotain? Mitä?

KEHITTÄMINEN

- Oletko tehnyt jotain sellaista kylämummin tai kylävaarin kanssa, mitä et ole koskaan ennen tehnyt? Mitä?
- Onko sinulla toivomuksia mitä voisit haluta tehdä kylämummin tai vaarin kanssa?
- Onko sinulla vielä jotain muuta kerrottavaa?

Havainnointilomake

HAVAINNOINTILOMAKE

TEEMAT	MITÄ	TULOS
1. TOIMINTA	<p>Mitä lapset tekevät kylämummin tai vaarin kanssa? Mistä lapset keskusteleivat kylämummin tai vaarin kanssa? Onko toiminnassa mukana kaikki lapset vai joitakin lapsia?</p>	
2. VUOROVAIKUTUS	<p>Miten lapsi ottaa kontaktia kylämummiin tai vaariin? Miten kylämummi tai vaari ottaa kontaktia lapseen? Kylämummin tai vaarin ilmeet ja eleet</p> <p>Lasten ilmeet ja eleet</p> <p>Kumpi tekee aloitteen useammin lapsi vai kylämummi tai vaari? Miten lähelle lapset menevät kylävaaria tai mummia? Kosketaanko kylämummiin/vaariin? Miten paljon lapset puhuvat suoraan kylämummille tai kylävaarille?</p>	
3. YMPÄRISTÖ	<p>Onko paikassa kaikille tilaa? Minkälainen tila ylipäättänsä on? Kuinka paljon lapsia tilassa on?</p>	

Tutkimuslupa

Raision kaupunki
Sivistyskeskus

Päätöspöytäkirja

Sivu 1

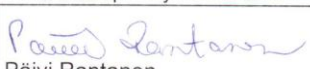

Päivähoidon johtaja

02.04.2012

43 §

33 / 012 / 2012

Tutkimuslupa / Milla Korvenpää ja Nora Oksa

Asia	Anomus tutkimusluvasta.
Asianosaiset	Raision kaupunki ja opiskelijat Milla Korvenpää ja Nora Oksa.
Selostus asiasta	Milla Korvenpää ja Nora Oksa anoo tutkimuslupaa Turun ammattikorkeakoulussa suoritettaviin sosionomiopiskelijan opintoihin kuuluvan opinnäytetyön tekemiseen Varpeen lastentarhan satelliitissa ja Kaanaan lastentarhassa. Anomus liitteenä.
Perustelut	Raision kaupungin hallintosääntö ja sivistystoimen johtosääntö.
Päätös	Tutkimuslupa myönnetään anomuksen mukaisesti.
Allekirjoitus	 Päivi Rantanen päivähoidon johtaja
	Viranomainen: Raision sivistys/vapaa-aikalautakunta Osoite: 21200 Raisio, Nallinkatu 2 Puhelin: 43 43 111 Oikaisuvaatimusaika 14 päivää. Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen), sekä kunnan jäsen. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun tämä viranhaltijapäätös asetetaan yleisesti nähtäväksi. Asianosaisten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana päivänä tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä päivänä. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.
Tiedoksianto	Tämä päätös on annettu tiedoksi